

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Första kammaren.

Nr 55.

Lördagen den 15 augusti, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition, nr 270, med förslag till lag angående befogenhet för pensionsstyrelsen att provisoriskt bevilja sådant understöd, som omförmäles i 33 § i lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913.

Den Kungl. propositionen blev härpå föredragen och hänvisad till lagutskottet.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 11 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande nr 7, i anledning av andra kammarens beslut rörande dels en inom andra kammaren av friherre Palmstierna väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t, angående åtgärder för beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn, dels första kammarens beslut i fråga om en inom kammaren väckt motion av herr Steffen i samma ämne.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 12 och 14 innevarande augusti bordlagda utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion om ändring i 17, 26, 34 och 103 §§ regeringsformen samt 43 § riksdagsordningen, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets den 12 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Södertälje samskolas ombildning till realskola för gossar, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. restaurering av det s. k. klosterhuset i Vreta klosters församling.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för restaurering av det s. k. klosterhuset i Vreta klosters församling.

I en till riksdagen den 10 juli 1914 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 231, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, föreslagit riksdagen att för utförande av nödiga reparationsarbeten å det i närheten av Vreta klosters kyrka belägna klosterhuset anvisa på extra stat för år 1915 ett belopp av 10,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte för utförande av nödiga reparationsarbeten å det i närheten av Vreta klosters kyrka belägna klosterhuset anvisa på extra stat för år 1915 ett belopp av 10,000 kronor att utgå under det villkor, att vederbörande församlingar åtog sig klosterhusets underhåll.

Reservation hade avgivits av herrar *O. Jonsson* och *A. Åström*, vilka på anförda grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Åström: Herr talman! Då jag icke kunnat komma till det slut, vartill utskottet i denna fråga kommit och icke liksom utskottet kunnat betrakta ifrågavarande restaureringsarbeten som en nödvändighet, har jag till detta betänkande fogat en reservation. Av den kungl. propositionen framgår, att frågan om Vreta klosterkyrka och klosterhus kommit under Kungl. Maj:ts omprövning på grund av en ifrån vitterhetsakademien år 1901 gjord framställning, vari akademien framhållit, att ett bättre skydd borde beredas för klosterhuset, samt att klosterhuset borde hållas i bättre helgd, än hittills varit fallet. Sedermera har ärendet undergått behandling åren 1901, 1903 och 1904 för att vid 1913 års riksdag avgöras i den del, som rörde klosterkyrkan. I de villkor, som då framställdes för statsbidrags beviljande till klosterkyrkan, ingick också en fordran, att församlingen skulle avstå från den användning av klosterhuset, som förut ägt rum. Riksdagen hemställde därför i sin skrivelse angående beviljandet av anslaget till klosterkyrkan, att församlingen skulle förbinda sig att avstå från begagnandet av klosterhuset för sådana ändamål, av vilka detta kunde taga skada. Med anledning därav har statsrådet nu gjort framställning till riksdagen om ett anslag för klosterhusets underhåll och reparation. Statsrådet har därvid ansett, att, då riksdagen föregående år skrivit i saken, riksdagen också därmed givit på hand, att klosterhuset vore av det värde,

att det borde undergå en restaurering och av riksdagen underhållas. Jag är nu icke övertygad om att detta kan vara riktigt.

Vitterhetsakademien, som år 1901 var angelägen om att klosterhuset skulle hållas i helgd, uttalade sedermera år 1904, att akademien ansåg, att huset icke borde användas till is- och vedupplag eller över huvud taget icke för några upplag av vad slag som helst. Det synes därunder, som om akademien då skulle ha hyst den åsikten, att klosterhuset hade ett värde, som berättigade det att behandlas på ett särskilt skyddat sätt. Akademien har dock sedermera, sedan överintendentsämbetet den 19 december 1913 yttrat, att ämbetet för sin del icke hade någonting emot, att huset användes som spannmålmagasin, givit uttryck åt den åsikten, att huset för framtiden skulle få begagnas som spannmålmagasin. Det synes mig härav vara rätt tvivelaktigt, huruvida det kan vara skäl att nu nedlägga så stora kostnader, som här ifrågasättes på en byggnad, vars antikvitetsvärde icke är större, än som betecknas av dess ålder. Något annat värde har man icke anfört, att huset skulle ha. Om det nu förhölle sig så, att det anslag, som här begäres, avsåge att sätta huset i fullgott skick och att åstadkomma en fullständig restaurering av klosterhuset, vore därom icke så mycket att säga, men den summa, som här är föreslagen, har tillkommit på grund av ett antagande, att det skulle kosta 10,000 kronor att uppmura den västra väggen och iordningsställa det norra valvet. Sedermera ställer professor Clason, vilken är den ende, som har hörts i fråga om kostnadssummorna, i utsikt, att huset om några år behöves förse med ett nytt tak. Yttertaket borde dock, som han skriver, om några år förse med bättre och mera passande byggnadsmateriel än den nuvarande tunna spånen. De nödvändiga reparationsarbetena skulle alltså nu inskränka sig till restaurering av grunden och den bristfälliga delen av det nedrasade valvet. Man är således icke alls säker på att med den summa, som här begärts, kunna åstadkomma en fullständig restaurering, utan man får tänka sig, att ytterligare anspråk komma att ställas å statskassan därvidlag. Tänker man sig nu, att byggnaden för framtiden skall användas till spannmålmagasin, så kan det väl ifrågasättas, huruvida det är riktigt, att riksdagen under nuvarande i ekonomiskt avseende brydsamma tidpunkt bör lämna nya anslag till dylika ändamål. Mig har det synts, som om frågan icke skulle vara av mer brådskande natur, än att man för närvarande skulle kunna helt avslå den. Ett fullständigt kostnadsförslag skulle ju kunna erhållas till en senare riksdag, och man kunde då även få en utredning om huruvida klosterhuset hade det verkliga värde, att dess bevarande motsvarade de kostnader, som skulle nedläggas på detsamma.

Av dessa skäl, herr talman, anhåller jag att få yrka avslag på utskottets betänkande och bifall till den av mig m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Ang. restaurering av det s. k. klosterhuset i Vreta klosters församling.
(Forts.)

Ang. restaurering av det s. k. klosterhuset i Vreta klosters församling.
(Forts.)

Herr statsrådet Westman: Herr talman, mina herrar! Det anslag, som här begäres, avser att från omedelbart hotande förfall rädda en byggnad, som är en av de äldsta i vårt land bland dem, som uppförts för annat ändamål än för gudstjänst. Den härstammar från början av 1200-talet och har alltså nu den höga åldern av 700 år.

Huset har säkerligen en gång i tiden varit Vreta klosters härbärge eller gästhus. Det är två våningar högt och innehåller två rum i längd, vardera täckt av två kryssvalv. Dessa valv äro av samma konstruktion som valven i kyrkans kor. Det är ett av dessa valv, som nu rasat.

Var och en, som besöker Vreta klosters kyrka, frågar sig naturligtvis genast, vilka spår som finnas kvar av det kloster kyrkan en gång i tiden tillhört. Över jord finnas endast obetydliga ruiner och detta enda hus i behåll. Under jord finnas emellertid mycket betydande lämningar, och det skall säkerligen bliva möjligt att en gång i framtiden genom grävningar klarlägga hela klosteranläggningen. För den, som söker skaffa sig en bild av det gamla klostret, är det givetvis ett värdefullt stöd, om ett av de hus, som en gång tillhörde klostret bevaras under tak. Härtill kommer också, att själva klosterkyrkan varken kulturhistoriskt eller arkitektoniskt kan rätt uppfattas, om man icke tänker sig den som ingående i en klosteranläggning.

Det anslag på 10,000 kronor, som nu äskas, skall användas till att bygga upp det valv, som rasat, och till att rätta upp den yttermur, som bågnat till följd av att valvet störtat ned. Tyvärr har grunden givit sig, och därför kan man icke exakt uppgiva, vad det kan kosta, men man har inom överintendents-ämbetet försäkrat mig, att summan är så rikligt tilltagen, att det är ganska sannolikt, att besparing uppstår.

Reservanterna i statsutskottet ha emellertid yrkat avslag av det skäl, att, om det nu begärda anslaget beviljas, så kommer det att om några år behövas anslag till ytterligare restaureringsarbeten. Man har emellertid inom överintendentsämbetet sagt mig, att det enda ytterligare ändamål, som kan behöva tillgodoses inom en överskådlig framtid är påläggandet av ett nytt tak. Det gamla taket, som församlingarna pålagt, kostade 557 kronor. Tegel till ett nytt tak och dess påläggning skulle kosta ungefär 1,300 kronor. Visserligen har statsutskottet knutit det villkoret till dessa 10,000 kronors utgående, att församlingarna skulle åtaga sig husets framtida underhåll. Jag vet dock icke, om man vågar räkna på, att församlingarna skulle vilja åtaga sig att pålägga ett nytt tak. Men även om detta icke vore förhållandet, är den utgift, som staten skulle få vidkännas för detta ändamål, synnerligen obetydlig. Det kan ju hända, att den icke ens behöver uppgå till 1,300 kronor, då, som jag nyss nämnde, besparingar kunna uppstå på de 10,000 kronor, som nu begäras.

Jag instämmer för min del däri, att det naturligtvis är

mycket att beklaga, att detta hus, som verkligen är av stort intresse, skall användas som spannmålsmagasin, men det är mycket svårt att hindra församlingarna att använda huset på det sätt de finna lämpligt, såvitt detta kan ske utan skada för huset, om man, som statsutskottet vill, pålägger församlingarna skyldigheten att sörja för dess underhåll.

Ang. restaurering av det s. k. klosterhuset i Vreta klostets församling.

(Forts.)

Jag vågar tro, att jag med de upplysningar jag här lämnat skingrat de farhågor, som reservanterna hyst, och jag hoppas, att kammaren skall bevilja detta anslag, vilket avser att bevara det enda hus, som återstår av det gamla minnesrika Vreta kloster.

Herr Jonsson, Olof: Herr talman, mina herrar! Av utskottets betänkande synes framgå, att endast två av utskottets ledamöter icke skulle hava instämt i det slut, vartill utskottet kommit, men så var icke förhållandet, utan av utskottets 24 ledamöter var det 13, som röstade för och 11 emot utskottets förslag, ehuru de övriga icke brytt sig om att reservera sig. Jag angiver detta som en förklaring till att även jag nu här begärt ordet för att yttra min mening om saken i fråga.

Jag vill ej gå in på frågan, huruvida det kan anses vara ett statsändamål att anslå medel till reparation av en byggnad, som är avsedd att sedan av församlingen användas som spannmålsmagasin. Det kan ju hända, att vissa detaljer i byggnadens inre äro av ett sådant kulturhistoriskt värde och intresse, att man kan ifrågasätta riktigheten av, att en sådan byggnad användes till förvaring av spannmål. Men vad jag egentligen vill anföra som skäl för att ej i år bifalla detta förslag det är, att ett dröjsmål ej enligt min mening spelar någon väsentlig roll, ty ett annat år, om en blivande utredning då visar, att vad staten ikläder sig i kostnadsväg är tillräckligt för att få byggnaden i det varaktiga skick, som den är avsedd att få, kan ju reparationen ske, så att själva åtgärden därmed icke behöver fördröjas något nämnvärt. Det är nämligen så, att det ej är många månader kvar, innan en ny riksdag kommer att sammanträda. Av det för restaurering av klosterkyrkan beviljade anslaget utgår för i år endast ett belopp av 14,000 kronor, varav följer, att detta restaureringsarbete kommer att fortgå åtskilliga år utöver det innevarande, och då kan man vara tämligen säker att, om nästa riksdag skulle anse det vara riktigt, att staten beviljar anslag till restaureringen, den reparation, som därefter sker, i alla fall kommer att ske i samband med arbetena på klosterkyrkan, så att arbetet därigenom blir billigare, än om det utfördes isolerat. I detta fall kommer det att hava precis samma betydelse och nytta för arbetet, som om riksdagen nu i år beviljade anslaget. Det är på dessa skäl jag förenar mig med dem, som yrka avslag på anslaget i fråga, men jag ställer mig ej ogynnsam mot att möjligen ett annat år, när utred-

Ang. restaurering av det s. k. klosterhuset i Vreta klosters församling.
(Forts.)

ningen blir bättre och mera fullständig, kunna vara med om ett bifall till detsamma.

Greve W a c h t m e i s t e r, F r e d r i k: Det är nog så, herr talman, som herr Olof Jonsson sade, att det var omröstning i utskottet och därvid 13 stodo mot 11. Men just det, att det var endast två av dessa 11, som tyckte det vara värt att reservera sig, visar, hur svag den ställning var, som de intogo. Nu är ju huvudskälet, som herr Olof Jonsson och reservanterna anført, det, att det ej finnes något fullständigt kostnadsförslag. Jag tycker, att kammaren nyss hört av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet utvecklas, att det är nästan omöjligt att, när det är fråga om reparation av ett hus, som är byggt i början på 1200-talet, åstadkomma ett fullständigt kostnadsförslag. Jag tycker, att kammaren kan vara nöjd med den försäkran, som herr statsrådet lämnade i fråga om kostnaderna. Nu säger herr Olof Jonsson, att han tycker, att ett uppskov kunde vara ganska nyttigt. För min del tycker jag, att det är tämligen onyttigt. Herr Olof Jonsson anser, att man gärna kan vänta. Det är enligt hans mening ingen fara att vänta. Men när det nu är så, att ett valv redan ramlat och gaveln står i vågor, så vet man ej, om man just har tid att vänta, utan vill man nu göra något med det här gamla huset, så får man nog skynda sig. Jag tycker för övrigt, att det huvudsakligaste skäl, som man har för att göra någonting härvidlag, är, att vi nyligen eller i fjol hava beviljat pengar till restaurering av den gamla klosterruinen Vreta, och det säges av alla, som känna till detta ställe, att denna klosterruin och detta gamla klosterhus tillsammans bilda ett helt. Det är visserligen sant, att byggnaderna ligga ett stycke från varandra, men alla, som varit där, säga, att de ändå tillsammans bilda ett helt, och det skulle dock vara ganska underligt, om man restaurerade den ena byggnaden, klostret, och läte den andra, klosterhuset, alldeles förfalla. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Å s t r ö m: Jag skall be att få tacka herr statsrådet för de upplysningar, han lämnat om de vidare kostnader, som skulle bli nödiga i avseende å denna byggnad. Det är ju klart, att om arbetet kunde göras på det sätt, som statsrådet förmodar, så bleve kostnaderna ej så stora. Herr statsrådet nämnde emellertid, att det i huset låg ett arkitektoniskt värde, och jag förmodar under sådana förhållanden, att man får tänka sig, att herr statsrådet avsåg byggnadens yttre — det inre kan det ju ej gärna vara fråga om, när huset skall användas till sädsmagasin — men då kan man väl å andra sidan ej gärna tänka sig att en byggnad från 1200-talet kan täckas med ett tegeltak, utan man får lov att gå tillbaka till det tjocka spåntaket, och vad ett dylikt kostar i Östergötland hava vi vid föregående beslut i dylika frågor fått en viss erfarenhet om.

Det är emellertid ej blott de omständigheter, jag nu nämmt, som sakna utredning, utan gäller detta även statens äganderätt till den

grund, varpå denna byggnad står. Just denna fråga var motiv nog för förutvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att vid beslutet år 1913 uttala, att han ansåg att, då om äganderätten till den mark, varpå klosterhuset står, all kännedom saknades, frågan härom först måste utredas, innan någon vidare åtgärd med avseende å byggnaden kunde vidtagas. Denna fråga är ju ännu ej utredd. Man vet ej, vem som är ägare till marken.

Att huset jämte klosterkyrkan skulle komma att utgöra ett fullständigt helt, måtte väl i viss mån bero på något misstag, ty avståndet från detta klosterhus och fram till ringmuren kring den gamla kyrkan är 89 meter, och emellan denna ringmur och klosterhuset ligger prästens trädgård. Jag har ju ej varit i tillfälle att se annat än en fotografi av det här klosterhuset, som har visats i statsutskottet, när det var fråga om klosterkyrkans reparation, och därav fick man ej den uppfattningen, att klosterhuset utgjorde någon arkitektonisk del av ett helt. Att det är gammalt måste man ju erkänna, men att man skall därför, att byggnaden är gammal, kosta på den pengar i huru hög grad som helst, därom kan man väl hysa delade meningar.

För övrigt är ju faran av att detta ärende får dröja till ett kommande år, då det kan få en bättre utredning, icke stor. Visserligen har nu valvet fallit ned, men det kunde man ju redan ana, när anslag förra året begärdes till restaurering av klosterkyrkan. Redan då var detta valv stöttat. När alltså icke då framställning gjordes till riksdagen, måtte man icke ha varit så rädd för att, om valvet ramlade ned, det icke skulle kunna lätt återställas i sitt förra skick, och jag förmodar, att sedan det nu ramlat ned, det icke kan göra något, om det dröjer några månader mer eller mindre, innan det åter uppföres. Arbetet härmed skulle väl i alla fall kunna ske samtidigt med restaureringsarbetena på klosterkyrkan, då klosterkyrkans reparation skall fortgå flera år framåt.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna framställning.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 12 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vården av blinda dövsamma och blinda sinnesslöa m. fl. jämte i ärendet väckta motioner.

Ang. restaurering av det s. k. klosterhuset i Vreta klostets församling.
(Forts.)

Ang. vården av blinda dövsamma m. fl.

Ang. vården av
blinda döv-
stumma m. fl.
(Forts.)

I den till riksdagen den 18 maj 1914 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under punkten 197 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att i avbidan på proposition angående vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa med flera beräkna för ändamålet för år 1915 ett extra anslag av 150,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 20 juni 1914 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 195, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden samma dag, föreslagit riksdagen att

dels, för anordnande genom statens försorg av nödig anstaltsvård för blinda med komplicerat lyte, besluta upprättande av en för ändamålet erforderlig vårdanstalt samt för uppförande, i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Th. Kellgren utarbetade ritningar, av därför behövliga byggnader med tillhörande anläggningar å det av Lunds stad erbjudna, av departementschefen i statsrådsprotokollet närmare angivna tomtområdet bevilja ett anslag å 521,000 kronor och därav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 150,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel låta redan under år 1914 förskottsvis utanordna vad av sistnämnda belopp kunde under året erfordras,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vid den tid, då den föreslagna statsanstalten trädde i verksamhet, för statsverkets räkning övertaga drottning Sofias stiftelses och den till denna stiftelse anknutna vårdanstaltens dåvarande tillgångar under utfästelse å statens vägnar om fullgörande av de särskilda villkor och förbehåll, som innehölls i stiftelsens reglemente eller eljest kunde vara fästade vid sagda tillgångar eller särskilda delar därav.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels en av herr *A. Petré*n inom första kammaren väckt motion, nr 95, däri hemställts om sådan ändring i Kungl. Maj:ts ovan berörda proposition nr 195, att platsen för här föreslagna anstalt för blinda med komplicerat lyte bestämdes till det av Malmö stad för ändamålet i fråga erbjudna området,

dels ock en av herr *V. Rydén* inom andra kammaren väckt motion, nr 253, däri föreslagits, att riksdagen ville besluta, att den föreslagna vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte skulle uppföras å det av Malmö stad erbjudna, i statsrådsprotokollet den 20 juni 1914 närmare angivna tomtområde.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevärande förslag och med bifall till herrar Petréns och Rydéns ovanberörda motioner, måtte

a) för anordnande genom statens försorg av nödig anstaltsvård för blinda med komplicerat lyte, besluta upprättande av en för ändamålet erforderlig vårdanstalt samt för uppförande, i huvudsaklig

överensstämmelse med av arkitekten Th. Kellgren utarbetade ritningar, av därför behövliga byggnader med tillhörande anläggningar å det av Malmö stad erbjudna, av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 20 juni 1914 närmare angivna tomtområdet bevilja ett anslag å 521,000 kronor och därav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 150,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel låta redan under år 1914 förskottsvis utanordna vad av sistnämnda belopp kunde under året erfordras,

Ang. vården av
blinda döv-
stumma m. fl.
(Forts.)

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vid den tid, då den föreslagna statsanstalten träder i verksamhet, för statsverkets räkning övertaga drottning Sofias stiftelses och den till denna stiftelse anknutna vårdanstaltens dåvarande tillgångar under utfästelse å statens vägnar om fullgörande av de särskilda villkor och förbehåll, som innehölles i stiftelsens reglemente eller eljest kunde vara fästade vid sagda tillgångar eller särskilda delar därav.

Reservation hade avgivits av greve F. Cl:son Wachtmeister, som ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herrar Petréns och Rydéns ovanberörda motioner, måtte

a) för anordnande genom statens försorg av nödig anstaltsvård för blinda med komplicerat lyte, besluta upprättande av en för ändamålet erforderlig vårdanstalt samt för uppförande, i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Th. Kjellgren utarbetade ritningar, av därför behövliga byggnader med tillhörande anläggningar å det av Lunds stad erbjudna, av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 20 juni 1914 närmare angiva tomtområdet bevilja ett anslag å 521,000 kronor och därav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 150,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel låta redan under år 1914 förskottsvis utanordna vad av sistnämnda belopp kunde under året erfordras,

b) — — — — —

Herr statsrådet Westman: Herr talman, mina herrar! Endast i ett avseende har statsutskottet avvikit från det förslag, som framställes i den kungl. propositionen. Denna avvikelse gäller förlägningsorten för den tilltänkta anstalten för vård av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa. Kungl. Maj:t har föreslagit Lund. Statsutskottet föreslår Malmö. I propositionens motivering har jag framhållit, att både på det område, som erbjödes av Lund, och på det, som erbjödes av Malmö, kan anstalten erhålla en tillfredsställande förläggning. Den ena tomten har fördelar ur en viss synpunkt, den andra har företräde i annat avseende. Emellertid gällde det att träffa ett val och jag stannade därvid för Lund.

Genast från början vill jag anmärka, att ett misstag, som överintendentsämbetet begått med avseende å Malmötomtens storlek,

Ang. vården av icke på något sätt påverkat min ståndpunkt. Jag har, såsom framgår av propositionen, hela tiden haft fullt klart för mig, hur stor tomten i verkligheten är.

(Forts.)

Vad jag i första hand haft att invända mot den föreslagna tomten i Malmö är, att anstalten, om den förlägges på denna tomt, i framtiden kan bli utsatt för ett störande grannskap. Tomten ligger vid Lommabukten på ungefär 300 meters avstånd från stranden, skild från denna genom en väg och järnväg. Såsom de sakkunnige omtalat i sitt betänkande, ha emellertid planer framkommit, som gå ut på att genom utfyllning av Lommabukten och angränsande del av Öresund vinna utrymme för ett stort industrikvarter och i samband därmed skapa en ny stor hamn för Malmö stad. Om sådana anläggningar komma till stånd, förefaller det mig, som om detta grannskap med den rök, det buller, den rörelse och den trafik, det kommer att medföra, måste verka störande för anstalten. Man brukar ju icke lägga dylika vårdanstalter i omedelbar närhet till stora industrikvarter eller intill stora hamnanläggningar. De framtidsutsikter, som jag här angivit, hava på mig verkat i viss mån avskräckande.

Om Lunda-tomten har jag däremot framhållit, att den har ett avskilt läge, och att den erbjuder trygghet mot störande grannskap i framtiden. Men just detta tomtens avskilda läge synes hava varit den omständighet, som hos de sakkunnige och hos statsutskottet talat mot anstaltens förläggning dit. Man har sagt, att anstalten kommer att där ligga alldeles för avsides. Men, mina herrar, avståndet från staden Lunds centrum och till den föreslagna tomten är endast $1\frac{1}{2}$ kilometer, d. v. s. samma avstånd som från riksdagshuset och till Sabbatsbergs sjukhus. Det förefaller mig, som om detta avstånd icke vore särdeles avskräckande. Och än mindre avskräckande blir det, om man erinrar sig, att den föreslagna platsen för vårdanstalten är belägen i nästan omedelbar närhet till den tomt, på vilken de nya byggnaderna för det akademiska sjukhuset i Lund skola uppföras enligt denna riksdags beslut. Om en så pass »avlägsen» plats duger för det akademiska sjukhuset, bör den väl också duga för denna vårdanstalt, helst som ju patienterna på en dylik anstalt så gott som aldrig lämna anstaltens område.

Herr Petré har i sin motion, vari han förordar Malmöalternativet, förutom hänsynen till avståndet anfört även ett annat skäl, som emellertid icke står i något som helst samband med själva anstaltens intresse. Han har nämligen framhållit, att den tomt, som Malmö stad erbjudit, ligger alldeles bredvid stadens länsfängelse, och att man icke behöver hela tomten för anstalten och att alltså en del därav skulle kunna reserveras för anläggande av en fängelse sinnessjukavdelning. Det är emellertid att märka, att den tomt, som Malmö stad erbjudit för vårdanstalten, är belagd med servitut. Staden har nämligen förbundit sig att på ett område av 100 meter från fängelset icke bebygga tomten. Denna del av tomten har således ringa värde för Malmö och staden torde därför icke komma att göra särdeles starka invändningar mot att en fängelsets sin-

nessjukavdelning uppföres på tomten i fråga även för det fall, *Ang. vården av blinda dövsamma m. fl.*
att vårdanstalten icke kommer dit.

(Forts.)

När jag föreslagit en förläggning av vårdanstalten till Lund, har jag för min del i hög grad låtit bestämma mig av de vetenskapliga synpunkter, som framförts av medicinalstyrelsen och Lunds universitet, och som vunnit erkännande även av herr Petré i hans motion. Ingen kan säga, att jag därvid tagit hänsyn till intressen, som äro främmande för vårdanstalten. Genom de vetenskapliga studierna av de kroppsliga och själsliga defekter, vilka förekomma hos dem, som erhålla vård på anstalten, vinna vetenskapsmännen mera ingående kunskaper på hithörande område, och det är alldeles givet, att dessa ökade insikter komma vården av anstaltens skyddslingar till godo. Att vetenskapsmännen få tillfälle till och bliva intresserade av dylika studier, måste givetvis ligga i vårdanstaltens eget intresse. Om de vid sina studier därjämte kunna göra rön och iakttagelser av betydelse även för förstående av kroppens och själens funktioner hos de icke defekta, är detta en ytterligare vinst, som naturligtvis icke förringar värdet av den vinst, jag först angav. Från professorer inom den filosofiska fakulteten och från den medicinska fakulteten i Lund föreligga uttalanden, som giva vid handen att vårdanstalten skulle vara synnerligen betjänt av vårdanstaltens förläggande till Lund. Professorn i psykologi Axel Herrlin säger, att den svåra uppfostringsuppgift, som tillkommer denna anstalt, skulle i hög grad behöva stödet av den vetenskapliga forskningen. Han yttrar vidare, att den moderna pedagogiken, baserad på psykologiska iakttagelser visat, att förvånande resultat kunna uppnås med undervisningen för de sinnesslöa. Men såväl psykologi som pedagogik befinna sig i en ständig utveckling. Det är därför av allra största vikt, att möjlighet till utbyte mellan vetenskap och praxis på detta område förefinnes.

I detta uttalande av professor Herrlin har professorn i teoretisk filosofi Hans Larsson, till alla delar instämt.

Medicinska fakulteten har påpekat, att vissa av de sjukdomsformer, vilka enligt vunnit erfarenhet måste komma att till en stor del utgöra materialet vid en dylik anstalt, äro av sådan art, att de för den vetenskapliga forskningen, exempelvis för studiet av vissa ärftlighetsproblem med flera frågor, erbjuda ett stort vetenskapligt intresse. Att äga tillgång till materialet vid en dylik anstalt kan även i vissa fall vara till alldeles bestämd fördel för den medicinska undervisningen. Å andra sidan framhåller fakulteten också, att det för anstalten bör vara av stort värde att — såsom den får, om den förlägges till Lund — hava tillgång till alla de specialister, som finnas i en medicinsk fakultet, och kunna få begagna sig av alla de olika kliniker, som äro förenade med densamma, varjämte även den stora läkarestab, som finnes vid hospitalet i Lund, kan lämna värdefull hjälp vid arbetet inom anstalten.

Det är ju givet, att möjligheten för ett samarbete mellan vetenskapen och praktiken väsentligen ökas, om anstalten förlägges till Lund, ty det måste naturligtvis medföra stora svårigheter, om stu-

Ang. vården av blinda dövstumma m. fl. diematerialet finns i en stad och vetenskapsmännen äro bosatta i en annan, även om avståndet mellan städerna ej är större än mellan Malmö och Lund.

(Forts.)

Vad slutligen kostnaden beträffar är jag alltjämt av den mening, som jag framlagt i propositionen, att förläggningen till Lund icke behöver medföra större kostnad än förläggningen till Malmö.

Det är med stöd av vad jag anført, som jag anser, att en förläggning till Lund av den ifrågavarande anstalten skulle erbjuda den lyckligaste lösningen.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Herr talman! Jag har i den vid betänkandet fogade reservationen yrkat, att denna anstalt skall förläggas till Lund och ej till Malmö, men då nu herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet så utförligt och väl redogjort för de skäl, som tala för Lund i jämförelse med Malmö, ber jag endast att få instämma i vad han här anført och yrka bifall till den reservation, som finnes bifogad betänkandet.

Herr Petré: Herr talman, mina herrar! Då herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ingått i en kritik av de skäl, på grund av vilka jag förenat mig med mina kamrater inom utredningen om att förorda antagandet av det av Malmö stad gjorda erbjudandet av ett intill fängelset liggande område och ifrågavarande anstalts förläggande dit, så ber jag få uttala några ord i frågan.

Skälen till den av mig intagna ståndpunkten i frågan äro — såsom framgår av min motion — egentligen tvenne. Det ena är, att föreståndarinnan för den nuvarande provisoriska anstalten, som också varit medlem i utredningskommittén, inom denna, efter besök å de båda tävlande platserna, varmt talat för platsen vid Malmö, särskilt på grund av dess goda kommunikationer, och jag anser, att man dock bör fästa stor betydelse vid deras uppfattning, som stå mitt i det dagliga anstaltsarbetet.

Det andra skälet är det, som herr statsrådet närmare uppehöll sig vid, nämligen att det område, som skänkes av Malmö stad i händelse anstalten förlägges dit, är så stort, att man kan utgå från, att det giver plats för den utvidgning av fängelsets område, som utan tvivel i en framtid blir behöfvlig för uppförandet av en sinnessjukavdelning som annex till detsamma. Enligt mitt förmenande behöves det nämligen vid samtliga centralfängelser en sådan avdelning för observation av sinnessjuka och abnorma, och riksdagen har ju redan beviljat anslag till sinnessjukavdelning vid centralfängelserna i Härnösand och Stockholm. Aterstår alltså centralfängelserna vid Göteborg och Malmö. I övrigt har fängelsestyrelsen i avgifvet yttrande framhållit, att det vore en ren fördel för fängelset att i sitt närmaste grannskap få en anstalt av här ifråga-

varande slag mot att, såsom eljest bleve fallet, invid fängelset skulle komma att finnas en öppen plantering.

Dessa skäl ha för mig varit de mest avgörande.

Nu invänder herr statsrådet, att denna fråga om möjlighet att få en sinnessjukavdelning på detta område icke är beroende på, om denna anstalt, som det nu är tal om, blir förlagd dit eller ej, i det att Malmö stad icke får bebygga området på de närmaste hundra meterna invid fängelset, så att där i alla fall kan bli plats för en sinnessjukavdelning. Jag vill däremot invända, att för närvarande det är Malmö stad, som äger även området närmast fängelset, fast det till en bredd av 100 meter är belagt med servitut så, att det ej får bebyggas av staden, och det är ju ej alls säkert, att Malmö stad skulle upplåta detta område gratis om det gällde endast byggandet av en liten sinnessjukavdelning som annex till fängelset. Detta följer nämligen ingalunda självklart därav att staden har upplåtit tomten för uppförandet av en ny anstalt, som skulle bereda staden ganska stor inkomst dels genom dess varuomsättning, och dels genom de nya skattdragande, den komme att tillföra kommunen. Samma skäl finnes ju icke för Malmö stad att skänka något område allenast för en liten utvidgning av fängelset, och därtill kommer, att det bleve ett mindre ändamålsenligt läge för en sinnessjukavdelning här, då Malmö kan bebygga intill hundra meters avstånd från fängelset, medan det området som nu erbjudes staten är 185 meter brett, varför sinnessjukavdelningen skulle få ett för olämpligt grannskap mera skyddat läge, om den planerade anstalten för blinda med komplicerat lyte bleve förlagd hit.

Det är alltså till stor del därför, att jag menar, att även ett annat statsändamål skulle bli bättre tillgodosett, om vi nu besluta att förlägga ifrågavarande anstalt till den av Malmö stad erbjudna platsen, som jag varit ense med de övriga medlemmarna i utredningskommittén om att förorda denna plats. Nu ha visserligen de båda föregående ärade talarna invänt, att universitetets intressen vore bättre betjänta med att anstalten — såsom Kungl. Maj:t föreslagit — förlades till den av Lund erbjudna, norr om staden belägna platsen. — Ja, om det vore så, att anstaltens studiematerial ej hade kunnat utnyttjas, ifall den blivit förlagd till Malmö, skulle jag varit den förste att förorda Lund som förläggningssort, då även den nämnda, av denna stad erbjudna platsen väl lämpar sig för ändamålet och då jag menar, att det kan ha sin stora betydelse, att universitetet fullt får tillgodogöra sig av anstaltens material. Men man har, som också framhållits i utredningen, tänkt sig, att med det ringa avståndet mellan Lund och Malmö — man får ju sträckan på tjugu minuter och tågen gå ju i allmänhet varje timma — det ej skulle ha så stor betydelse för universitetet, om anstalten förlades till Lund eller Malmö; sålunda kan nämnas, att Malmö stads sjukhus sedan flera år har sin obducent från Lund, i det denna syssla skötes av härvarande docent i patalogi. Med en motsvarande ordning vid

*Ang. vården av
blinda döv-
stumma m. fl.*
(Forts.)

Ang. vården av
blinda döv-
stumma m. fl.
(Forts.)

blindanstalten bleve det lätt för universitetet att till studiematerial få hjärnorna efter dessa blinda med komplicerat lyte. Jag har alltså menat, att universitetet även med anstaltens förläggning till Malmö mycket väl kunde tillgodogöra sig dess material, och därför har jag från den synpunkten icke hesiterat att gå med på Malmöförslaget.

Då jag på de skäl, jag nu anfört, fortfarande vidhåller förslaget om anstaltens förläggande till Malmö, ber jag nu, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thyren: Herr talman! Jag skall be att få göra några reflexioner i anledning av de skäl, som utskottet här anfört, vilka samtliga äro hämtade dels ur motionen och dels ur en till motionen fogad promemoria. Det säges sålunda här sid. 4 i statsutskottets utlåtande, att det är en fördel att genom överlämnande till kronan av ifrågavarande plats allmänheten utestänges från platsen, »vilken möjligen eljest kunde komma att upplåtas till samlingsställe för nöjessökande eller bliva ett tillhåll för den lösa befolkningen». Det förefaller mig, som om författaren här glömt vad han på andra ställen upprepade gånger själv anfört, att det är Malmö stad, som disponerar över området, och då må väl Malmö stad hava tillräckligt förstånd att gent emot sådana eventualiteter sörja för någon slags fridlysning, varigenom missbruk förekommes.

Vidare talas det överst på sidan 5 om att det endast är 25 minuters järnvägsresa mellan Lund och Malmö. Det må vara sant, att resan mellan stationerna tager denna tid, men då man kommit till stationen i Malmö, fordras det ytterligare fortskaffning till den plats, dit anstalten skulle förläggas, vilken även den torde taga en tid av omkring 25 minuter. Man kan säga, att det i runt tal tager en timma att resa från Lund till den ifrågasatta förlägningsplatsen i Malmö och lika lång tid tillbaka. Jag skall i detta sammanhang omnämna, att en betydande auktoritet för universitetsintressena, med vilken jag samtalade i går afton om denna sak, nämligen professor Karl Petrén i Lund, förklarade, att det vore en ren orimlighet att förlägga en anstalt av detta slag till Malmö i stället för till Lund, och detta huvudsakligen av hänsyn till universitetets intressen.

Vidare säges det sid. 5 i utskottsbetänkandet, att en förläggning till Lund skulle medföra betydligt högre utgifter än en förläggning till Malmö. Jag vet verkligen icke, hur man har kalkylerat här. Efter vad jag vet, äro emellertid arbetslönerna högre i Malmö än i Lund, och vad tegel beträffar, ligger ett tegelbruk, Annetorp, alldeles invid den påtänkta byggnadsplatsen i Lund. Något motsvarande förekommer icke i Malmö, och efter vanligt förstånd måste transportkostnaderna för byggnadsmaterial ställa sig betydligt högre i Malmö än i Lund.

Ytterligare talas det på sid. 6, nederst, om de vanföras behov av läkarvård, och Malmö skulle därvid ha det företrädet, att det vore bekvämare att där skaffa dem dylik vård. Det förväntar mig i högsta grad, att den motionär, som intagit denna promemoria, ehuru han är medlem av statsutskottet, själv kunnat glömma, att riksdagen helt nyligt beviljat ett anslag till en stor medicinsk klinik i Lund, som skulle ligga alldeles intill den anstalt, det här är fråga om, därest denna blir förlagd till Lund. Han har tydligen förgätit detta och tänkt sig, att det erforderades transport långt ned i staden.

Ang. vården av
blinda döv-
stumma m. fl.
(Forts.)

Vidare talas det om att husföreståndarinnan skulle »nödgas i vad väder som helst göra en promenad på tre kilometer». Jag skall i detta sammanhang meddela, att rektorn för dövstummanstalten i Lund, som i dag besökt mig här i riksdagen med anledning av detta ärende, meddelat mig, att hela den tid, dövstummanstalten i Lund funnits, det icke mött den ringaste svårighet att låta leverantörerna avlämna varorna därute och att detta icke heller medfört någon tillökning i kostnader. Om husföreståndarinnan i regeln och i vanligt väder vill gå dit, är vägen i varje fall icke längre än en kilometer, tills hon kommer till ett stort urval av butiker och hon kan väl i särskilt dåligt väder pr telefon anmoda leverantörerna att lämna varorna på platsen.

Vidare talas det om att det skulle vara nödvändigt att att hava »häst på stall» i Lund. Det är möjligt, att detta blir nödvändigt i Lund, men det blir minst lika nödvändigt i Malmö, ty om det än i Malmö finnes en spårvägslinje, lär det icke vara praktiskt lämpligt att pr spårvagn föra potatissäckar och sådant från stadens centrum till anstalten. Antingen skall det föras dit av leverantörerna, eller ock måste man ha »häst på stall» eller kanske ännu hellre en automobil. I varje fall gäller precis detsamma om Malmö som om Lund i detta avseende, blott med den skillnaden, att leverantörerna få dubbelt så lång väg att forsla varorna i Malmö som i Lund.

Vidare talas det om närheten till »normala människor». Jag vill i detta avseende säga, att den gräns, där de normala människor i Lund börja, är — även om man icke medräknar det helt nära belägna folkskollärareseminariet — icke längre än 600 meter från anstalten, och i varje fall är den betydligt närmare än motsvarande gräns i Malmö.

Vidare säges det på sid. 7, att ett särskilt bekymmer ligger däruti, att tillökningen av antalet konsumenter — det är inom parentes fråga om 250 personer eller något dylikt — i en så liten stad som Lund torde göra det svårt för bagerierna att leverera tillräckligt med bröd. Jag vill anmärka, att Lund, som är en stad på 20,000 invånare, för tillfället har militär förlagd dit till ett antal av mellan 1,000 och 1,500 personer, vilka där tillkommit såsom extra brödatande individer, och jag har skaffat mig fullkomlig visshet om att detta icke vållat minsta svårig-

Ang. värden av
blinda döv-
stumma m. fl.
(Forts.)

heter för bagerierna i Lund, ehuru förläggningen kom plötsligt och tillfälligt. De leverera allt det bröd, som behöves för dessa personers underhåll. Jag tror således icke heller, att det skulle komma att uppstå några sådana svårigheter med avseende å brödleverans till anstalten, i synnerhet då förbrukningen blir konstant och bagerierna bli vana vid att beräkna denna tillökning i antalet konsumenter.

Så talas det om att förnödenheter i Malmö skulle vara billigare än i Lund. Ja, jag skall medgiva riktigheten av detta beträffande *en* punkt — som jag bott rätt mycket i båda städerna, har jag någon erfarenhet i detta avseende. Koks och kol äro något dyrare i detaljhandeln i Lund. Men detta är icke värre än att, då det gällde koksleverans till Alnarps lantbruksinstitut, Lunds gasverk avgick med seger i konkurrens med Malmö gasverk, varav man torde kunna sluta till att även detta skall kunna låta arrangera sig på ett tillfredsställande sätt. I fråga om alla andra förnödenheter är Lund billigare.

Nederst på sid 7 förekommer en reflexion, som jag utan någon vederläggning skall tillåta mig att återgiva. Det talas om den »saltmättade ozonrika» luften i Malmö i motsats till i Lund, där anstalten skulle bli belägen på slätten »utan minsta skydd mot sommarens brännande sol och torra, heta vindar».

Jag skall nu blott tillåta mig att sluta med att omnämna en synpunkt, som framhölls av den nyssnämnda rektorn för dövstummanstalten i Lund, vilken synpunkt även jag som lekman måste finna mycket resonlig, något som kanske även herrarna skola göra. Denna anstalt för dövstumma och blinda har uppenbarligen den rapport med den tillämnade anstalten för blinda med komplicerat lyte, att det måste vara högst lämpligt, att lärarna vid dessa båda anstalter kunna träda i förbindelse med varandra, lära av varandra o. s. v. Rektorn förklarade, att enligt hans uppfattning det vore en ren olycka för den anstalt han förestår i Lund, om detta tillfälle att erhålla en sådan förbindelse skulle genom anstaltens förläggande till Malmö gå om intet — precis samma tanke, som professor Karl Petréén uttalade för mig i går afton.

Det förefaller mig, som om dessa skäl kunna vara tillräckliga, herr talman, för att yrka bifall till greve Fredrik Wachtmeisters reservation.

Herr Aström: Vid behandlingen av denna fråga inom avdelningen i statsutskottet framställde jag ett yrkande om avslag, på grund av att jag ansåg, att denna anstaltsvård mycket väl kunde fortfarande utövas av Drottning Sofias stiftelse, vars verksamhet det här är fråga om att övertaga. Denna stiftelse kan enligt min åsikt mycket väl fortsätta under ytterligare ett eller annat, ja måhända ganska många år, därest den för sin anstalt kunde påräkna tillräckligt understöd av statsmedel.

Man kunde då enligt min åsikt få frågan angående byggnadsföreläggningsorten utredd. Jag anser nämligen, att man på grund av föreliggande handlingar långt ifrån kan anse den delen av frågan vara utredd, och jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att kommitterade, som verkställt den utredning här föreligger, icke haft några ritningar uppgjorda för anstaltsbyggnader vare sig i Malmö eller i Lund utan att de ritningar, som kommittén och Kungl. Maj:t stödjade sig på, äro uppgjorda för Hammarbyförslaget. Dessa ritningar äro icke omarbetade, men kostnadsförslaget har omarbetats, och man har därvid lyckats sänka kostnaderna. Denna kostnadsminskning, som uppgår till 80,000 kronor, beror dock till huvudsaklig del på olikheten i beräknade kostnader för grundläggningsarbeten på de olika platserna, varjämte man ansett sig i Malmö kunna undvika byggandet av stall och svinhus, som upptogs i Hammarbyförslaget. Under sådana förhållanden ansåg jag det vore lämpligare att få frågan bättre utredd genom att uppskjuta den till ett annat år. Jag fick emellertid icke något understöd för denna mening inom utskottet, och blev sålunda tvungen att intaga ställning i frågan om byggnadernas förläggningsort och därvid bilda mitt omdöme på grund av de handlingar som föreligga. Därvidlag måste jag då säga, att ingen utredning föreligger angående byggnadernas förläggande till Lund, utan man har endast allmänna antaganden och uttalanden om att de icke skola ställa sig dyrare i Lund än i Malmö att rätta sig efter. När emellertid, enligt handlingarna, i kostnaden för Hammarbyförslaget och Malmöförslaget beräknas en skillnad på 80,000 kronor på grund av grundförhållandena, har man mycket stor anledning att befara, att kostnaden icke heller skall bliva så lika i Lund och Malmö. Då det gäller att inom statsutskottet avgöra en byggnadsfråga, måste man se till att man rättar sig efter de handlingar, som föreligga, för att icke taga fel. I detta fall hade man nu så mycket större anledning därtill, som det var ganska tydligt, att det i Lund måste uppföras ett stall för anstalten. Ett sådant beräknas i Hammarbyförslaget komma att kosta 14,800 kronor, och då var det naturligtvis alldeles givet, att denna kostnad bort intagas i det kungl. förslaget, när det blev fråga om att förlägga anstalten i Lund. Det är osäkerheten i dessa kostnadsberäkningar, som särskilt föranlett mig att biträda de kommitterades förslag och hålla på Malmö.

Även en annan omständighet har bidragit till att jag intagit denna ståndpunkt. Kungl. Maj:t har i sin framställning stött sig på ett av överintendentensämbetet avgivet yttrande, enligt vilket tomten i Malmö skulle vara otillräcklig. Dess bredd skulle endast uppgå till 100 meter, och den vore alltså för smal. Detta var ett av de motiv, som herr statsrådet framfört mot anstaltens förläggande till Malmö. Det har emellertid visat sig, att överintendentensämbetet genom att icke hava rätta papper att gå efter i detta fall råkat göra en felberäkning. Tomten i

Ang. värden av
blinda döv-
stumma m. fl.
(Forts.)

Ang. vården av blinda dövstumma m. fl.

Malmö har nämligen en bredd av 185 meter, vilket är alldeles tillräckligt.

(Forts.)

Det andra skälet för anstaltens förläggande till Lund skulle vara den fördel, som universitetet där skulle ha av densamma. Det är ju svårt att bedöma denna fördel, men när de kommitterade, som haft saken om hand, ha uttalat sig däremot, och när det påvisats, att det endast är en halvtimmes väg mellan de båda städerna, har det synts utskottet, som om det icke borde finnas några oöverstigliga hinder för universitetet att i lika stor utsträckning begagna sig av anstalten, om den förlägges till Malmö. Det är ju klart, att anstalten icke uppföres som en undervisningsanstalt, utan såsom en vårdanstalt, och under sådana förhållanden får man väl icke i främsta rummet taga hänsyn till den nytta, som universitetet kunde ha av densamma.

På grund av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Bruce: Herr talman, mina herrar! Diskussionen rör sig ju egentligen endast om förläggningsorten för denna anstalt. Jag har varit med på avdelningen vid behandlingen av detta ärende, och jag kan meddela, att alla där varit ense om att tillstyrka förläggningen i Malmö. På det hela taget har statsutskottet ställt sig på samma ståndpunkt. Jag har även deltagit i ärendets behandling i folkskolöverstyrelsen, vilken yttrat, att båda platserna kunde vara mycket lämpliga, men då man skall välja tomt och taga ställning till frågan, kan jag icke finna annat än att Malmö är att föredraga. Det väger tungt, att alla de som studerat frågan mest ingående äro ense om att Malmö erbjuder de största fördelarna. När professor Thyren med sådan energi vände sig mot utskottet, är det att märka, att vad han huvudsakligen riktade sig emot var en vid utskotts-betänkandet intagen promemoria, för vars utsagor utskottet naturligtvis icke är ansvarigt. Jag medger gärna, att den person, som skrivit denna promemoria, i vissa fall naturligtvis har tagit miste, på grund av bristande kännedom om vissa förhållanden där nere, men i många hänseenden äro uppgifterna riktiga. Man kan t. ex. icke underkänna betydelsen av spårvägars förekomst. Jag har själv talat med föreståndarinnan för den nuvarande anstalten om denna sak. Hon förklarade, att det ofta händer, att man måste taga anstaltens skyddslingar med ut i staden — det kan ju vara fråga om besök hos läkare eller att gå i kyrkan eller att bereda patienterna tillfälle att höra musik — och vid sådana tillfällen blir det billigare att föra dem ut, om det finnes spårväg. I varje fall måste alltid en sköterska medfölja. De kunna nämligen icke släppas ut i staden på egen hand, ty man måste komma ihåg, att dessa dövstumma och sinnesslöa samtidigt även äro blinda.

Jag behöver icke upprepa de skäl, som av föregående talare anförts för en förläggning till Malmö. Huvudskälet för en förläggning av anstalten till Lund skulle ju vara hänsyn till vetenskapen. Jag vill icke ställa mig som fiende till vetenskapen och dess möj-

lighet att utnyttja det material, som här föreligger, men när vi veta, att det är lika lätt att komma från Lund till Malmö som från Stockholm till exempelvis Saltsjöbaden eller Djursholm, så har man rätt att antaga, att förbindelsen mellan universitetet i Lund och denna anstalt i Malmö icke skulle möta några oöverstigliga svårigheter. När professor Thyrén säger, att man för att komma från stationen till platsen i fråga behöver 25 minuter, måste han ha glömt den mycket omtalade spärvägen, ty om man anlitar denna torde det icke taga mera än 10 minuter att komma dit ut. Det har ju för övrigt redan upplysts här, att det för närvarande råder ett mycket innerligt samband mellan medicinska fakulteten i Lund å ena sidan samt sjukhuset i Malmö och dess läkare å den andra, så att man i stor utsträckning använder det material man har i Malmö för bedrivande av studier i Lund, och då torde väl detsamma kunna ske även här. För övrigt är icke denna anstalt ett sjukhus i vanlig mening utan en vårdanstalt för människor, som skola uppfostras och vårdas, och den bör därför icke alltför mycket betraktas som material för den medicinska fakulteten i Lund. Vad beträffar denna anstalts mer eller mindre avskilda läge, kan jag, som tillbragt nästan hela mitt liv i dessa trakter, av personlig erfarenhet säga, att anstalten i Lund säkert skulle ligga betydligt mera avskild och avlägsen från själva staden än den skulle göra i Malmö. Den skulle nämligen icke komma att ligga invid det nya sjukhuset i Lund, som ligger alldeles intill staden, utan åtskilliga hundra meter längre bort åt norr. Det torde alltså bliva ganska besvärligt att forsla dessa sjuklingar in till stadens centrum.

På grund av de skäl jag här anfört, anser jag mig nu icke kunna annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Westman: Herr talman, mina herrar! I mitt förra anförande yttrade jag, att överintendentsämbetet lämnat en oriktig uppgift om storleken av den ifrågavarande tomten i Malmö, men att detta på intet sätt misslett mig, utan att jag har haft fullt klart för mig, huru stor tomten verkligen är. Sedan har herr Aström sagt, att jag åberopat denna felaktiga uppgift av överintendentsämbetet och blivit vilseledd därav, varför man icke kunde fästa så stort avseende vid det slut, vartill jag kommit.

Jag ber att få försäkra, att det finnes alldeles intet stöd för denna herr Aströms åsikt; icke ett enda ord i propositionen kan anföras till stöd därför. Däremot förekommer på flera ställen, i propositionen uppgift om tomtens verkliga storlek. Att jag icke bemött överintendentsämbetets oriktiga uppgift, beror helt enkelt därpå, att jag icke kunde tro att överintendentsämbetet menade något så felaktigt. Jag hade nämligen låtit en arkitekt ifrån överintendentsämbetet resa ned för att på ort och ställe studera förhållandena. Då sedan överintendentsämbetet avgav utlåtande om saken, fann jag, att ämbetet uttryckte sig på ett egendomligt sätt, i det ämbetet yttrade något om en

Ang. vården av
blinda döv-
stumma m. fl.
(Forts.)

Ang. värden av
blinda döv-
stumma m. fl.
(Forts.)

tomt, vars bredd endast vore hundra meter, men detta skedde i sådant sammanhang, att man med god vilja kunde tro, att därmed syftades på fängelsetomten. Jag trodde därför, att jag hade att göra endast med ett dåligt uttryckssätt i överintendents-ämbetets skrivelse och därför kom jag icke att beriktiga denna dess uppgift, men jag har som sagt icke på något sätt blivit vilseledd.

Vad slutligen beträffar kostnadsfrågan, som herr Åström även berörde, vill jag säga, att den i propositionen förekommande uppgiften, att en förläggning av anstalten till Lund icke kommer att medföra större kostnad än en förläggning till Malmö, grundar sig på kostnadsberäkningar, som enligt mitt uppdrag utförts av den arkitekt, vilken, såsom jag förut nämnde, avlagt ett särskilt besök på båda platserna, och att jag har all anledning att antaga, att dessa beräkningar äro tillförlitliga.

Herr Åström: Herr talman! Endast några ord! Jag har att till herr statsrådet uttala min ursäkt, om jag missuppfattat statsrådets yttrande till statsrådsprotokollet. Herr statsrådet återropar däruti överintendentsämbetet och dess yttrande, och när överintendentsämbetet i detta sitt uttalande, som citeras i propositionen, talat om att tomten endast vore 100 meter, drog jag den slutsatsen, att också statsrådet fått den uppfattningen. Jag medgiver emellertid mycket gärna, att jag tog fel, då jag antog, att statsrådet stött sin mening på detta uttalande, och jag ber därför om ursäkt.

Herr Petré: Herr talman! Då någon möjligen kunde få den uppfattningen, att herr Thyréns kritik var riktad mot något, som jag skrivit, vill jag lämna den upplysningen, att så ingalunda är förhållandet. Detta framgick nämligen ej klart av hans yttrande, i det han endast citerade den och den sidan i utskottsbetänkandet, utan att angiva den ursprungliga källan. Allt det som herr Thyréns sökte göra sig lustig över återfinnes emellertid i en promemoria av den nuvarande anstaltens föreståndarinna. Denna promemoria har återgivits i utskottsbetänkandet, därför att min medmotionär i andra kammaren medtagit den som bilaga till sin motion. Den blev också erbjuden åt mig, men jag refuserade den för min del. Jag har velat lämna denna upplysning för att visa, att vad som anförts av herr Thyréns icke berör de skäl, på vilka jag har grundat min ståndpunkt.

Herr Berglund, Fredrik: Jag har den allra största respekt för vad herrar professorer sagt, men jag vågar dock i detta fall mera lita på de sakkunniga, som haft tillfälle att undersöka saken, än på de uttalanden som här återopats av herrar professorer. Och jag har mycket svårt att förstå, hur ett sådant uttalande som det »att förvånande resultat vunnits med avseende

å botade sjuka» kunnat tagas till intäkt för alternativet Lund. *Ang. vården av blinda dövs-
stumma m. fl.*
Dessa förväntade resultat kunna lika väl vinnas i Malmö.

Detta är en rent praktisk sak med förläggningsfrågan. Vad riskerar man genom ett beslut om anstaltens förläggning till Lund? Jo, man riskerar det hela. Andra kammaren fattar beslut att förlägga den till Malmö, och här fattas beslut att förlägga den till Lund. Vad blir följden härav? Jo, sannolikt att det hela förfaller. Är det skäl att göra så?

Nu ha sakkunniga haft tillfälle att välja; man har funderat på Malmö, Uppsala eller Lund i fråga om förläggningsfrågan. De män, som haft sakens utredning om hand, hava efter dessa utredningar kommit till det resultat, att Malmö på många sätt är att föredraga.

Avdelningen uttalade sig för Malmö; även i statsutskottet gjordes icke några invändningar, och såvitt jag kunnat följa saken, synes det mig — jag var visserligen icke med i utskottet då definitivt beslut fattades — att om man vill komma till något resultat bör man här gå med på utskottets förslag, vartill jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt sam vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den vid statsutskottets utlåtande nr 89 avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstning befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 23.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 12 och 14 i denna månad bordlagda betänkanden:

nr 90. i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ökat statsbidrag till kommunernas folkskoleutgifter; och

nr 91. angående det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda anslaget till kungl. biblioteket,

biföll kammaren vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets den 12 och 14 innevarande augusti bordlagda utlåtande nr 18, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, inbefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

*Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätare.*

I en den 20 mars 1914 dagtecknad, till riksdagen avlåten proposition, nr 168, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att envar av distriktslantmäterna *Gustav Wilhelm Müntzing*, *Axel Fritiof Berg* och *Johan Oskar Adolf Sohlberg* skulle äga från och med månaden näst efter den, varunder han efter uppnådda 65 års ålder avginge från sin berörda befattning, under sin återstående livstid åtnjuta utöver den pension, vartill han funnes berättigad, en årlig tilläggspension från allmänna indragningsstaten å sådant belopp, att tilläggspensionen tillsammans med distriktslantmätarpensionen uppginge för Müntzing till 2,080 kronor samt för en var av Berg och Sohlberg till 2,400 kronor för år.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att förevarande proposition, nr 168, icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Vid 1909 års riksdag antogos nya bestämmelser för avlöning av distriktslantmätare. Dessa hade förut varit anställda med fullmakt men icke uppburit lön av staten. Däremot hade de rätt till pension, dock icke alla, utan det fanns ett visst antal pensionsrum åt dem, nämligen 48 stycken, vilka de kunde få tillträda i

den mån rummen blevo lediga. Genom 1909 års författning hava distriktslantmätnarna till fullo blivit statstjänare med fast lön och berättigade till pension. Lönen bestämdes till 2,000 kronor med tre ålderstillägg på vardera 400 kronor. Pensionsrätten inträder vid 65 levnads- och 35 tjänsteår, och är då lönen pensionsunderlag.

*Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätare.
(Forts.)*

Nu ha några av de äldre distriktslantmätnarna blivit så gamla, att de måste avgå, men på grund av de bestämmelser, som antogs för övergången från den gamla till den nya staten, hava de icke kunnat intjäna mera än ett ålderstillägg, och några av dem, som det nu är fråga om ha icke fulla 35 tjänsteår. Nu hava de begärt att på grund av sin ekonomiska ställning och Kungl. Maj:ts år 1909 framlagda förslag komma i åtnjutande av den högsta pensionen, 3,200 kronor, men ett bifall härtill är icke tänkbart på grund av de bestämmelser av inskränkande art riksdagen då gjorde i Kungl. Maj:ts proposition. Dock ber jag i detta sammanhang få meddela, att denna kammare godkände Kungl. Maj:ts förslag.

Statskontoret har emellertid nu tillstyrkt, att dessa distriktslantmätare må få uppbära 2,400 kronor i pension, och har statskontoret motiverat detta sitt utlåtande med ungefär följande ord: Ehuru det måste medgivas att det från principiell synpunkt framstår såsom i viss mån betänkligt att bereda en statens tjänstnehavare pension till högre belopp än det, som författningsenligt tillkommer honom, har man dock ansett, att i fråga om vissa distriktslantmätare så starka billighetsskäl föreligga för beredande av någon pensionsförhöjning, att de principiella betänkligheterna måste vika. Detta gäller sådana distriktslantmätare, som enligt pensionslagens bestämmelser nödgas från tjänsten avgå, innan ännu så lång tid förflutit från 1909 års avlöningsstats ikraftträdande, att de kunnat intjäna mer än ett ålderstillägg, och därjämte vid avgången icke innehava det antal av 35 tjänstår, som erfordras för hel pension, eller alltså då bestämmelserna om avkortad pension komma till tillämpning på ett så lågt pensionsunderlag som distriktslantmätarens lön med endast ett ålderstillägg. Således synes det, att statskontoret anser sig i detta fall kunna tillstyrka en något högre pension än den, dessa distriktslantmätare egentligen hava rätt att fordra.

Bankoutskottet har emellertid nu tagit fasta på vad statskontoret yttrat därom, att det av principiella skäl är betänkligt att ändra ett pensionsbelopp, då detta kan efter bestämda regler fastställas. På dessa principiella skäl har utskottet yrkat, att Kungl. Maj:ts proposition må avslås.

För två av de män, det här gäller, är emellertid skillnaden mellan den pension, till vilken de äro berättigade, och den pension, som Kungl. Maj:t för dem föreslagit, endast 130 kronor om året, och då de i alla fall skulle komma upp till en pension av 2,270 kronor, anser jag icke, att dessa 130 kronor för dem spela så stor roll, att jag därför finner mig böra påyrka särskilt bifall till propositionen.

Värre ställer det sig för den tredje mannen, distriktslantmätaren Müntzing. Han kan icke komma upp till högre pension än

Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätare.
(Forts.)

1,790 kronor, och detta måste anses vara en bra klen pension åt en så gammal, och som jag vet, förtjänt man. Jag har också ett annat stöd för att påyrka, att riksdagen — och nu i detta fall denna kammare — måtte åt honom bevilja den pension, som Kungl. Maj:t begär. Då den föreslagna lönestaten för distriktslantmätna 1909 förelåg till behandling i riksdagen, talades, såvitt jag kan påminna mig, i denna kammare endast om själva lönerna men icke något om pensionerna. I andra kammaren däremot var pensionsfrågan uppe, och därvid framställde särskilt herr Persson i Stallerhult ett yrkande, som sedermera i huvudsak blev kammarens beslut. Till stöd för detta yrkande anförde han då bland annat följande: »Om man således höjer pensionen från 1,600» — detta var vad de förut voro berättigade till — »till 2,000 kronor för dessa äldre kommissionslantmätare, så är jag för min del viss om att man i detta fall uppfyllt — — — allan rättfärdighet. Och om det skulle befinnas, att en och annan som avginge från sin befattning, vore i en sådan belägenhet, att han icke kunde reda sig med denna pension på 2,000 kronor, så får väl riksdagen i varje sådant särskilt fall träda emellan och höja pensionsrätten, om så kräves; det har riksdagen förut gjort i andra fall, och så kunde den göra även här.» Detta tyder på, att med det yrkande, som denne talare gjorde, tänkte han sig, att en pension på belopp *under 2,000 kronor* icke skulle komma ifråga. Detta har utgjort mitt stöd och anledningen, varför jag i förevarande fall vid fråga om pension åt distriktslantmätaren Muntzing vågar hålla på vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag hemställer, om icke kammaren skulle vilja följa mig, då jag gör det yrkandet, att kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition i denna del, och att sålunda distriktslantmätaren Muntzing skulle under sin återstående livstid få åtnjuta utöver den pension, vartill han finnes berättigad, en årlig tilläggspension från allmänna indragningsstaten å sådant belopp, att tilläggspensionen tillsammans med distriktslantmätarpensionen uppgår för Muntzing till 2,080 kronor.

Herr von Stapelmohr: Herr vice talman, mina herrar! I den förevarande propositionen, som bankoutskottet haft att behandla, har Kungl. Maj:t föreslagit, att riksdagen skulle avvika från gällande bestämmelser angående pensionering, för att tre angivna distriktslantmätare skulle komma till något högre pensionsbelopp. Dessa tre äro distriktslantmätna Berg, Sohlberg och Muntzing. Alla dessa tre hava förut varit kommissionslantmätare, utnämndes till distriktslantmätare i slutet av 1909 och inträdde i tjänsten i början av 1910. Emedan de varit kommissionslantmätare mer än fem år före utnämningen till distriktslantmätare, fingo de rätt att för ålderstilläggs erhållande tillgodoräkna sig fem år, vadan de genast fingo uppbära ett ålderstillägg på 400 kronor och nådde således upp till en avlöning av 2,400 kronor. De sattes därigenom i fråga om inkomster i en väsentligt bättre ställning än den, de förut

befunnit sig i, då de haft att hämta sina inkomster allenast för förrättningar efter särskild taxa. Även i fråga om pension blev förhållandet för dem mycket bättre än det varit förut. Det förhåller sig nämligen, såsom herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet nämnde, så, att kommissionslantmätare endast är berättigad till pension av högst 1,600 kronor. Genom vederbörandes utnämning till distriktslantmätare blev pensionen byggd på ett pensionsunderlag, motsvarande lönen, vadan dessa tre distriktslantmätare, under förutsättning att de hade uppnått stadgat antal tjänstår, bort erhålla pension av 2,400 kronor, d. v. s. samma belopp som avlöningen.

*Ang. tilläggs-
pension åt tre
distriktslant-
mätare.
(Forts.)*

Nu är emellertid saken den, att två av dem, distriktslantmä-
tare Berg och Sohlberg, ha endast 33 tjänstår intjänade i stället
för de 35, som författningen fordrar. De få därför sina pensio-
ner avkortade med $\frac{2}{35}$, eller 130 kronor vardera. Detta belopp
vid avkortningen har bankoutskottet icke ansett innefatta något
synnerligen tungt vägande skäl för att avvika från pensions-
lagens bestämmelser. Men då så var förhållandet, hade natu-
rligtvis bankoutskottet också mycket svårt att göra någon efter-
gift för distriktslantmätaren Müntzing. För honom blir dock
ställningen sämre. Han skall erhålla en pension av endast
1,790 kronor, ty han har uppnått blott 26 tjänstår. Detta beror
på, att han inträtt i statens tjänst så sent som vid 38 eller 39
års ålder. Hans pensionsförmåner bliva dock något bättre än
förut, ty om han stannat kvar som kommissionslantmätare hade
han endast åtnjutit 1,600 kronor i pension och detta först vid
71 års ålder, emedan han först vid den åldern fyllt de villkor,
som uppställts för erhållande av pension, nämligen 25 tjänstår
som vice kommissions- och kommissionslantmätare.

Nu medger jag för min del gärna att, såsom herr statsrådet
franhöll, en pension på 1,790 kronor är ganska knapp, och detta
i synnerhet om man jämför Müntzing med en del andra distrikts-
lantmätare, vilka förut varit kommissionslantmätare i minst fem
år och vilka icke äro äldre än att de kunna kvarstå i tjänsten
i 10 år från utnämmandet till distriktslantmätare och därigenom
intjäna det andra ålderstillägget samt såmedelst uppnå en pen-
sion av 3,200 kronor. Då emellertid bankoutskottet hade svårt
att fatta olika beslut i fråga om dessa tre lantmätare, ansåg
sig utskottet ej heller äga skäl att avvika från pensionslagens
bestämmelse till förmån för Müntzing. Skulle emellertid kam-
maren vilja höja pensionen åt Müntzing till det belopp, Kungl.
Maj:t föreslagit och herr statsrådet nyss så varmt förordat,
kommer jag icke att taga så illa vid mig och jag tror icke heller
att bankoutskottet skall göra det.

Jag vill i alla fall yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Grubbström: Jag har begärt ordet i denna pen-
sionsfråga för att icke bliva medansvarig för den händelse kam-
maren mot förmodan här skulle följa utskottets förslag. Ett

Ang. tilläggs- pension åt tre distriktslantmätare.
(Forts.)

sådant beslut skulle enligt min mening vara ganska obilligt. Till följd av lantmäteristatens omorganisation hava dessa tre lantmätare kommit i en särskilt ogynnsam ställning därigenom att de, såsom herr statsrådet nyss framhållit, vid uppnådd pensionsålder och därav följande avgångsskyldighet icke ha intjänat det antal tjänsteår, som berättigar till full pension. Då vidare avlöningen under den ännu löpande övergångstiden efter den nya avlöningsstatens ikraftträdande är relativt låg, bli nu även pensionerna så nedsatta, att de icke komma i rimlig proportion mot de, låt vara nog så blygsamma, inkomster, varmed dessa tjänstemän förut haft att räkna. Man kan här icke göra någon direkt jämförelse med de förut gällande pensionsbeloppen om 1,600 kronor. Någon skyldighet att avgå från tjänsten ålåg icke lantmätarna före den nya organisationen, utan var det då vanligt, att de kvarstodo i tjänst så länge krafterna räckte till, därest ej för en eller annan den ekonomiska ställningen var sådan, att han kunde existera med hjälp av den nämnda låga pensionen.

Med all respekt för bankoutskottets principiella betänkligheter måste jag därför inlägga en gensaga mot utskottets yttrande att det här vore fråga om att »utan alldeles särskild anledning» bereda en pensionshöjning. Både statskontoret och regeringen hava vid sin prövning funnit sådan särskild anledning föreligga.

Nu har emellertid statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framlagt ett förslag om ett mindre pensionstillägg allenast åt den av ifrågavarande lantmätare, som skulle hårdast drabbas av avslag å propositionen, nämligen Müntzing. Ja mina herrar, det var verkligen en synnerligen måttfull begäran, som herr statsrådet här framställde. Helst skulle jag ha önskat bifall till Kungl. Maj:ts proposition oförändrad och jag hade ämnat yrka därpå. Men såsom saken nu ligger, ser jag mig nödsakad att hemställa om bifall till det av statsrådet friherre Beck-Friis framställda förslaget, i hopp att kammaren åtminstone må kunna behjerta detta förslag.

Herr Ekman, Johan E:son: Den siste talaren yttrade, att han icke skulle vilja vara medansvarig för bankoutskottets förslag, därför att det vore sådant, att man icke kunde gilla det.

Jag vill erinra om vad ordföranden i bankoutskottet nyss sade, att förr hade lantmätarna ingen rätt till pension i annan mån än att 48 pensionsplatser var och en på 1,600 kronor voro för dem anvisade. De kunde således erhålla pension endast för den händelse ledighet uppstod i dessa pensionsrum.

En av dessa distriktslantmätare, Müntzing, har nu icke mer än 26 tjänsteår i stället för 35, som äro bestämda för att vara berättigad till pension. Han skulle dock nu i alla fall få 1,790 kronor i stället för 1,600 kronor. Han skulle icke haft rätt till någon pension alls, om det varit så som i den gångna tiden.

Nu är det ju så, att vid alla sådana här övergångar alltid några komma i mellanhand. De få icke så mycket som de ny-tillkomna, som fylla alla villkor, utan de bli litet efter, men då hjälper man upp det i riksdagen, och här ifrågavarande person har fått 190 kronor mer än han förr var berättigad till.

Nu tycker jag icke det är roligt att tala mot en pension, som i och för sig icke är för stor, men jag kan icke se annat, än att utskottet förfarit alldeles riktigt, då det föreslog detta, och jag tror, att då Müntzing uppnått en tjänsteålder av endast 26 år får han nöja sig med en litet mindre pension.

Jag har varit med om utskottets beslut, men jag säger det-samma som ordföranden, att vill kammaren följa Kungl. Maj:t i hans förslag och ge 2,080 kronor, så kommer visst icke bankoutskottet att bry sig om det. Men jag tycker icke om, att man säger att man icke vill vara medansvarig för utskottets beslut, ty jag tror, att utskottet handlat alldeles riktigt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag, men vill kammaren bevilja Müntzing litet mera. så skall jag taga det med lugn.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med förekomna yrkanden gjordes propositioner. först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren, med antagande av Kungl. Maj:ts förslag, så vitt anginge distriktslantmätaren Müntzing, skulle bifalla utskottets hemställan i övrigt; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 10.

Ang. pension åt kommissionslantmätaren M. W. Huss.

I en till riksdagen den 3 juli 1914 avlåten proposition. nr 197, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att kommissionslantmätaren *Magnus Willgot Huss* skulle äga från och med månaden näst efter den. vari avsked från kommissionslantmätartjänsten bleve honom beviljat, under sin återstående livstid å allmänna in-dragningsstaten åtnjuta en årlig pension av 900 kronor.

Beträffande föreliggande punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition. nr 197. icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Grubbström: I denna fråga har bankoutskottet, lik-som i den föregående, ställt sig på non-possusståndpunkten. Att Huss icke författningsenligt är berättigad till erhållande av pension som kommissionslantmätare beror därpå, att några få år för honom ännu fattas i den levnads- och tjänsteålder. som medför pensions-rätt. Av handlingarna kan även uppstå tvekan huruvida Huss varit verksam som lantmätare i den utsträckning att det. under förutsätt-ning av uppnådd tjänsteålder, berättigat till pension. I detta av-seende har jag emellertid inhämtat, att Huss' självständiga lantmä-

Ang. pension åt
kommissions-
lantmätaren
M. W. Huss.
(Forts.)

teriverksamhet hittills omfattat 52 förrättningar med 214 delägare och 5,774 hektar, och torde dessa siffror utvisa, att han varit verksam i icke alltför ringa grad. Genom en mångårig svår ögonsjukdom har Huss' arbetsmöjlighet varit starkt inskränkt. Till följd därav kunde han icke vinna anställning å ny stat vid lantmäterikårens omorganisation utan kvarstår nu i tjänst som kommissionslantmätare i Västerbottens län. Han har naturligtvis där stor svårighet att i konkurrens med länets ordinarie lantmätare erhålla något lantmäteriarbete — något särskilt arbetsområde har han sig nämligen icke tillförsäkrat. Och de förrättningar, till vilka han förordnas, nödgas han utföra mot ersättning efter den nu med 33 % nedsatta lantmäteritaxan utan att genom någon avlöning från statsverket var ersatt för den sålunda minskade inkomstmöjligheten.

Genom den nu föreslagna pensionen — som för statsverket endast skulle medföra en utgift om 540 kronor — skulle Huss sättas i tillfälle att lämna sin kommissionslantmätartjänst, som han på grund av sin sjukdom endast med största svårighet kan uppehålla, och få en liten ljusning efter sina oförrvållade motgångar i lantmäteritjänsten. I betraktande av den långa tid Huss tjänstgjort borde ett beslut av riksdagen i denna riktning få anses motsvara vad billighet kräver.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr von Stapelnöhr: Jag kan nog förstå, att kommissionslantmätaren Huss kan vara i behov av någon förbättring i sina levnadsvillkor, men jag vill dock erinra om, att vid genomförandet av 1901 års härordning även reglerades avlönings- och pensionsförhållandena för befälet, vilket tillförsäkrades en så väsentlig förbättring i dessa avseenden, att det skulle räcka till en om än anspråkslös bärgning. Om jag icke missminner mig, höjdes pensionen för förste kapten från 2,440 kronor till 2,720 kronor och således var det en anseelig förbättring. Huss var vid den tiden förste kapten vid Norrbottens regemente. Då han några år därefter erhöll avsked, kom han i åtnjutande av pension såsom förste kapten av 2,720 kronor. Han har således icke sämre ställning än hans kamrater, vilka måste avgå med samma pension och han har det bättre ställt än många kaptener som måst lämna sin tjänst före den nya härordningens genomförande. Men Huss har även i ett annat avseende haft det gynnsammare än sina kamrater, i det han alltsedan 1881 fått jämte sin militärtjänst utöva lantmäteriverksamhet och därav uppbära inkomster.

Nu har Huss i ansökan till Kungl. Maj:t begärt en pension på 1,500 kronor såsom kommissionslantmätare. Kungl. Maj:t har nedsatt beloppet till 900 kronor. Vid bifall till Kungl. Maj:ts proposition skulle de Huss tillkommande pensionsförmåner ökas med endast 540 kronor till 3,260 kronor, detta på grund av en kungörelse av den 6 augusti 1909 rörande grunderna för pensionering av arméns befäl, underbefäl och vederlikar. Huss har emellertid icke rätt till pension såsom kommissionslantmätare. Han har icke fyllt villkoren för er-

hållande av pension såsom dylik lantmätare, eller 1,600 kronor, ty därför fordras en ålder av 65 år och 30 års tjänstgöring, av vilka 25 såsom vice kommissionslantmätare eller kommissionslantmätare. Huss är endast 60 år gammal och har allenast 23 tjänsteår såsom vice kommissionslantmätare och kommissionslantmätare. Icke heller har den av Huss utövade verksamheten såsom lantmätare varit så trägen eller så omfattande, att man däri bör finna en grund för att tilldela honom pension, vartill han icke är berättigad, utan tvärtom har, enligt vad handlingarna utvisa, hans tjänstgöring som lantmätare varit av synnerligen ringa omfattning. Den föregående talaren framdrog visserligen några siffror, som skulle visa, att verksamheten icke varit så ringa som jag nu nämnt. Jag kan icke bedöma betydelsen av dessa siffror, men vill jag erinra talaren om, att den auktoritet jag åberopar rörande Huss' verksamhet, är lantmäteristyrelsen själv.

Ang. pension åt kommissionslantmätaren M. W. Huss.
(Forts.)

Nu framhöll den förre talaren, om jag hörde rätt, att Huss hade lidit nedsättning i sin verksamhet, därför att han till följd av lantmäteristatens omorganisation icke fått såsom kommissionslantmätare åtnjuta samma förmåner som förut eller rätt att uppbära ersättning för verksamheten enligt gamla taxan utan måste efter organisationens genomförande finna sig i att få ersättning efter den lägre taxa som nu gäller och vilken med närmare 30 % understiger den förra. Ja, jag tror icke att nedsättningen i inkomsterna för Huss beror därpå, att han icke fått åtnjuta ersättning enligt den högre taxan, utan, såvitt handlingarna giva vid handen, huvudsakligen därpå, att till följd av för svag synförmåga han under flera år varit och fortfarande är oförmögen till egentligt lantmäteriarbete, och han skulle därför antagligen icke kunnat förskaffa sig väsentligt större inkomster efter den gamla än efter den nya taxan. Den syn på saken som den siste talaren hade, ha icke heller de myndigheter, som uttalat sig i ärendet, anlagt, ty både lantmäteristyrelsen och statskontoret ha ansett, att det är billighetsskäl, som tala för att ge Huss pension, och dessa skulle bestå däri, att hans synförmåga försvagats så, att han är oförmögen till egentligt lantmäteriarbete eller icke vidare tjänstduglig. Det skulle således vara ömmande omständigheter, som föreligga.

Ja, om man vill höja pensioner eller bevilja nya pensioner på grund av ömmande omständigheter, måste man iakttaga ganska stor försiktighet, ty man kommer då lätt in på godtyckets väg, där det är svårt att behålla fotfästet.

Då nu emellertid Huss redan åtnjuter såsom förste kapten en pension av 2,720 kronor och han icke är berättigad till pension såsom lantmätare, enär han icke uppfyllt föreskrivna villkor, har, förklarligt nog, utskottet också tvekat att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om pension åt Huss.

Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa, att kammaren ville godkänna utskottets förslag.

Herr Barthelson: Utskottets ärade ordförande har redan redogjort för de skäl, på vilka bankoutskottet icke kunde vara med om att bevilja pension åt Huss, och dessa skäl gå ju

Ang. pension åt
kommissions-
lantmätaren
M. W. Huss.
(Forts.)

ut på, såsom det står i utskottets utlåtande, att han icke författningssenligt är berättigad till erhållande av pension. Bankoutskottet har ju härigenom fullgjort sin skyldighet. Det har följt gällande författningar. Men, mina herrar, här beviljas årligen pensioner av riksdagen, utan att det finnes stöd för desamma i någon författning. De beviljas nämligen på grund av billighets-skäl, och synes det mig, som om här föreligga i mycket hög grad dylika billighetsskäl, som tala för att riksdagen skulle bevilja den lilla pension av 540 kronor, som här är i fråga.

Utskottets ärade ordförande yttrade ju, att denna person ägde pension såsom militär, och att han icke vore sämre ställd än sina kamrater. Jo, mina herrar, han är mycket sämre ställd. Han är en av ödet hårt prövad man, som är nästan blind. Man kan icke säga annat, än att han står på sämre plan i ekonomiskt avseende än sina kamrater, i synnerhet som han vid 60 års ålder ännu har två oförsörjda barn att draga försorg om. Jag beder att få framhålla, att alla myndigheter som yttrat sig om denna pension, hava tillstyrkt den och framhållit, att här föreligga ömmande omständigheter, att här tala billighetsskäl. Lantmästeristyrelsen säger ju också, att det är på grund av sjukdom, som han icke kunnat i så hög grad arbeta såsom lantmätare, men såsom vi nyss hörde av förste lantmätaren i länet har hans verksamhet såsom lantmätare icke varit så ringa. Och jag kan tillägga, att denne man arbetar fortfarande med biträde av medhjälpare och söker på så sätt skaffa sig inkomst för sig och sin familj. Statskontoret har ju också framhållit, att denna pension bör beviljas av billighetsskäl. När man då lägger ihop allt detta, att pensionen är tillstyrkt av lantmästeristyrelsen och av statskontoret samt att Kungl. Maj:t därför har ansett sig böra ingå till riksdagen och begära densamma, då man vidare vet, att mannen nu är nästan blind och har familj och två oförsörjda barn, synes det hårt, om kammaren skulle gå med på bankoutskottets kalla hemställan om avslag å Kungl. Maj:ts förslag. För min del synas de skäl, som Kungl. Maj:t anfört för sin hemställan, så väl grundade, att jag oaktat detta bankoutskottets enhälliga avslag vågar vädja till första kammaren att för sin del bevilja dessa 540 kronor. Jag beder att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet friherre Beck-Friis: Jag vill icke förlänga diskussionen med att upprepa vad herrar Grubbström och Barthelson anfört. Jag vill endast konstatera, att samma skäl förmått mig att hos Kungl. Maj:t begära, att en proposition måtte för riksdagen framläggas i frågan. Man måste i alla fall betänka, att lantmätaren Huss har arbetat i lantmäteriyrket under 33 år, låt vara att han under en del av denna tid också tjänstgjort såsom militär och på den tjänsten uppbär pension. Men då jag fick höra, att mannen var blind, ansåg jag så ömmande omständigheter föreligga, att jag fann det som en bjudande plikt

försöka, om icke riksdagen ville öka pensionen med 540 kronor. Det var också det som dikterade Kungl. Maj:ts beslut att framlägga denna proposition.

*Ang. pension åt
kommissions-
lantmätaren
M. W. Huss.*

(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr talmannen yttrade, att han efter överenskommelse med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att omröstningen jämlikt § 65 riksdagsordningen komme att vid kamrarnas sammanträden lördagen den 22 innevarande augusti anställas över de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore av båda kamrarna godkända.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets den 12 och 14 innevarande augusti bordlagda memorial och utlåtande:

nr 23, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 17 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud för vissa utlännningar att här i riket vistas, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion, samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud i vissa fall mot varors förseende med oriktig ursprungsbeteckning och saluhållande av oriktigt märkta varor samt lag om ändrad lydelse av 18 § i lagen den 4 juni 1913 angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbeteckning,

biföll kammaren vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 125, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upprättande av en växtförädlingsanstalt i Norrland;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till utförande av hydrografisk-biologiska undersökningar i Atlantiska oceanen;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upp-

låtande av lägenheter från förra militiebostället Jursla nr 1 i Östergötlands län jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från Älvkarleby kungsgård i Uppsala län jämte en i ämnet väckt motion;

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Ang. reglemente för arméns avlöning under krigstjänstgöringstid m. m.

Föredrogs änyo första särskilda utskottets den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för arméns avlöning under krigstjänstgöringstid m. m.

I anledning av vad Kungl. Maj:t i en den 4 augusti 1914 till riksdagen avlåten, till första särskilda utskottets förberedande behandling överlämnad proposition nr 265, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit, hade utskottet i föreliggande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med två vid utlåtandet såsom bilagor A och B fogade förslag, utfärda reglemente för arméns avlöning under krigstjänstgöringstid samt kungörelse om ändrad lydelse av §§ 1, 4 och 6 i förordningen angående arméns förplägnad vid mobilisering och i krig den 16 juli 1906.

Herr Rosén: Det finns naturligtvis icke någon utsikt att åstadkomma ändring i föreliggande förslag, men jag kan i alla fall icke underlåta att säga min mening i denna fråga.

En ärad talare på Kronobergsbanken yttrade härom dagen, då det var fråga om förhöjning med 10 kronor i månaden åt stationskarlar, som hade en avlöning av 840 kronor om året, att det nog komme att väcka underliga känslor ute i landet, om riksdagen kunde gå med på denna löneförhöjning. Här är det fråga om s. k. krigsavlöning, och jag får säga, att man tagit till ganska rundligt, när man bestämt denna avlöning. Man har indelat månaden i tre löneterminer, och krigsavlöning skall utgå för general med icke mindre än 1,275 kronor i månaden och för underlöjtnant med 300 kronor i månaden. Man har tagit till så pass mycket, att i vissa fall mer än hälften av detta belopp skall insättas för vederbörandes räkning i bank, och återstoden skall utbetalas till honom. Men det är icke nog med detta. En hel del andra förmåner skola åtnjutas; bland annat få officerare fria matportioner, fria postporton och fria resor å s. k. krigsjärnväg under tjänstledighet. De få ersättning för tjänstehäst med 45 kronor i månaden, men ändå hava de fri ration, fri veterinärvård och dylikt. Officerarna ha naturligtvis fri läkarevård m. m. Vidare utgår till officer krigs-utrustningsersättning med ända upp till 800 kronor. Härtill kommer, att vissa högre militärer skola få representationsersätt-

ning, som det kallas, med mellan 1,500 och 4,500 kronor i månaden. Jag får lov att säga, att det kommer att göra ett egendomligt intryck i landet, då det bestämts sådan avlöning och sådana förmåner åt officerare, samtidigt som man genom anslag i butiksfönstren tigger ihop till kläder och skor åt landstormsmän och låter unga damer på gatorna samla ihop pengar till landstormsmäns nödlidande familjer. Jag tror, att det varit lämpligare, om man i dessa dagar, då det redan talas om nöd bland Skånes småbrukare, försökt avväga dessa ersättningar något mer lämpade efter förhållandena, än vad här blivit fallet.

*Ang. reglemente för arméns avlöning under krigstjänstgöringstid m. m.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets den 12 och 14 innevarande månad bordlagda memorial nr 6, med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande särskilda utskottets nr 2 utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen, dels ock särskilda i ämnet väckta motioner.

Sammanjämningsförslag ang. ändring i vissa delar av sjölagen.

I utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen, dels ock särskilda i ämnet väckta motioner hade utskottet hemställt, bland annat, att riksdagen måtte antaga nämnda lagförslag med den lydelse utskottets berörda utlåtande innehöll.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade vid behandlingen av detta utlåtande, båda kamrarna godkänt utskottets förslag utom beträffande 96 och 292 §§, i avseende å vilka paragrafer kamrarna i vissa angivna hänseenden stannat i olika beslut.

Med anledning av vad sålunda förekommit hade utskottet förehåft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som föreläge emellan kamrarnas beslut, och i sådant avseende å nu föredragna memorial hemställt, att kamrarna, med frånträdande i angivna fall av förut fattade beslut, beträffande nu ifrågavarande förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen, måtte antaga nämnda paragrafer med den lydelse, utskottets memorial utvisade.

Herr Lindley: Jag har till detta memorial låtit anteckna min reservation för att därigenom markera min avvikande mening i fråga om denna sammanjämkning. Denna kammares majoritetsparti har härigenom fått ett gott tecken på, att den har fått största förmånerna vid denna sammanjämkning. Ingen kan neka till att så är förhållandet. Sammanjämkningen bekräftar också det faktum, att högern i första och andra kammaren har en mycket starkare solidarisk sammanhållning än vänstern. Det kan detta memorial tydligt och klart påvisa.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
ändring i vissa
delar av sjö-
lagen.
(Forts.)*

Då det icke lönar sig att här i denna kammare i närvarande stund framställa något yrkande, vill jag icke heller göra det.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra särskilda utskottets den 12 och 14 innevarande augusti bordlagda memorial nr 7, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande särskilda utskottets nr 2 utlåtande nr 2 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillsyn å fartyg, dels ock särskilda i ämnet väckta motioner, biföll kammaren vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna andra särskilda utskottets den 12 och 14 i denna månad bordlagda memorial nr 8, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande särskilda utskottets nr 2 utlåtande nr 5 i anledning av herr Lindleys motion om ändring av 82 § sjölagen.

Vid ånyo skedd föredragning av andra särskilda utskottets den 12 och 14 innevarande månad bordlagda memorial nr 9, angående avlöning åt dess tjänstemän och vaktbetjäning, biföll kammaren vad utskottet i detta memorial hemställt.

*Ang. skatte-
plikt för vissa
därifrån nu
fritagna ut-
länningar.*

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande nr 5, med anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående stadgande av skatteplikt till stat och kommun för vissa därifrån nu fritagna utlänningar.

Inom andra kammaren hade herr *Nilsson* i Kristianstad väckt motion, vari hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om dels utredning och förslag, huruvida och under vilken form utlänningar, som i Sverige åtoge sig eller utförde arbete, utan att enligt hittills gällande föreskrifter vara här i landet underkastade inkomstbevillning eller bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, borde åläggas skatteplikt till stat och kommun; samt dels utredning om, huruvida och i vilken form en förordning, som reglerade dessa arbetares vistelse i riket vore behöfvig; samt att härefter för riksdagen måtte framläggas de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Ifrågavarande motion hade tillstyrkts av vederbörande utskott i andra kammaren och sedermera bifallits av nämnda kammare. Ärendet hade därefter överlämnats till första kammaren och hänvi-

sats för behandling till dess första tillfälliga utskott, som i föreliggande utlåtande hemställt, att första kammaren icke måtte bifalla andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade avgivits av herrar *Oscar Olsson* och *Sandler*, vilka på anförda skäl hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens beslut och i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

1) dels utredning, huruvida och under vilken form utlänningar, som i Sverige åtog sig eller utförde arbete, utan att enligt hittills gällande föreskrifter vara här i landet underkastade inkomstbevällning eller bevällningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, borde åläggas skatteplikt till stat och kommun;

2) dels utredning, huruvida och i vilken form en förordning, som reglerade dessa arbetares vistelse i riket, vore behöflig;

samt att härefter för riksdagen framlades de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Herr *Olsson, Oscar*: Jag ber att få fästa första kammarens uppmärksamhet på, att utskottets utlåtande vilar på principiellt oriktig grundval enligt utskottets eget erkännande, och under sådant förhållande hoppas jag verkligen, att första kammaren betänker sig något, innan den ställer sig solidarisk med utskottet i frågan. Det är ju också helt naturligt, att den grundval, på vilken utskottet ställt sig, måste vara fullkomligt omöjlig och orimlig att försvara icke minst i denna kammare, som så hårt håller på både behovet och rätten att skydda inhemska varor för utländsk konkurrens. Kammaren är fullt på det klara med att den färdiga produkten, varan, skall skyddas mot utländsk konkurrens, således att arbetsgivarens, kapitalistens ekonomiska vinst skall garanteras i konkurrensen med det utländska varan. Utgående från denna skyddsprincip tycker jag, att helt naturligt denna kammare skulle vara mån om att den inhemska arbetaren, den inhemska arbetskraften i någon liten mån också skulle skyddas mot utländsk konkurrens, naturligtvis dock icke i samma mån som den färdiga varan, i samma mån som arbetsgivaren — så långt sträcker sig icke mina anspråk på denna kammare. Men så pass långt tycker jag ändå att man skulle kunna gå, till och med i denna kammare, att man medgav, att det icke är rätt, att den inhemska arbetaren ställes i ogynnsammare ställning än den utländske i konkurrensen på arbetsmarknaden. Och det är precis detta som det här gäller, icke något mera. Det är bara fråga om att utländska arbetare borde vara skyldiga att betala skatt för sina arbetsinkomster precis som de svenska arbetarna. Det är således icke någon särskilt gynnad ställning andra kammaren beslutat giva den svenska arbetaren. Icke alls! Andra kammaren har blott beslutat, att utländske arbetare icke särskilt skola gynnas på inhemska arbetares bekostnad. Nu anför utskottet till försvar för den principiellt oriktiga ståndpunkt det intagit att det i realiteten betyder så litet, om dessa pengar ginge till staten i skatt

Ang. skatteplikt för vissa därifrån nu fritagna utlänningar.

(Forts.)

*Ang. skatte-
plikt för vissa
därifrån nu
fritagna ut-
länningar.*

(Forts.)

för dessa utländska arbetare. Jag vill hemställa till kammaren. ifall denna synpunkt skall vara utslagsgivande i sådant fall som detta. Denna kammare brukar som bekant hålla på principerna. Jag fäster uppmärksamheten på, att när samma utskott för få dagar sedan fullkomligt enhälligt kom till kammaren med anhållan att bryta den gamla principen att icke skriva i ett ärende, som redan förelåg inför Kungl. Maj:ts prövning, var det alldeles omöjligt för kammaren att gå med det enhälliga utskottet, ehuru det här gällde fattiga, ofta undernärda folkskolebarn, som många gånger hade att gå hela eller halva milen till skolan.

I denna fråga föreligger icke alls någon förmildrande omständighet. Här föreligger icke någonting som tangerar hjärtlöshet, i fall första kammaren bifaller andra kammarens beslut. Det skulle på sin höjd vara några, skånska godsägare, som kanske finge sitta litet emellan, för den händelse första kammaren ställer sig på den ståndpunkt, som utskottet förklarar vara den principiellt riktiga.

Det har understundom sagts, att de skånska godsägarna icke skulle kunna bedriva sin betodling, om importen av galizier alltför mycket försvårades. Nu tror jag icke mycket på den saken. Jag tror, att om de skånska godsägarna organiserade upphämtandet av svensk arbetskraft med samma energi och omtanke, som kommer till synes, när det gäller galizier, skulle det gå för sig att få svensk arbetskraft. Men även om så skulle vara, att betodlingen betänkligt försvårades på de stora godsens därigenom, att de galiziska arbetarna ålades samma skattskyldighet som de svenska, även vid sådant förhållande kan jag icke se någon fara på något sätt för den skånska betodlingen. Sockerindustrien beröres icke det allra ringaste ty om det skulle visa sig svårt för godsägarna att odla betor, finns det fullt med skånska bönder och småbrukare, som ingenting hellre begära än att få odla dessa betor, och det har visat sig, att bönder och småbrukare med begagnande av endast hemmavarande arbetskraft kunna gå i land med odlande av betor i tillräcklig mängd för sockerbrukens behov. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, vilket stort missnöje det väckte bland skånska betodlare och småbrukare, när en gång den genom kontrakt fastställda betarealen förminskades, och under många år har den varit förminskad med 20 %. Något nationalekonomiskt behov av galizisk arbetskraft föreligger således icke i någon mån. Sockerindustrien beröres icke i ringaste mån därav, att svårigheterna något ökas för de skånska godsägarna att skaffa sig galizisk arbetskraft.

Således kan jag icke se, att några värden här i Sverige skulle förfaras, om importen av galiziska arbetare i någon liten mån försvårades. Men nu gäller frågan icke blot galizierna, den gäller andra arbetare också. Det har påpekats, att här å Stockholms finare restauranter anställda utländska kockar tjäna ända till 200 å 300 kr. i månaden men slippa skatta för sina inkomster, under det att utländska musikanter få betala artistskatt för betydligt ringare inkomster. Men det finnes en ännu större och viktigare grupp av arbetare, som beröres härav: jag tänker på den stora invandringen

av finska arbetare i Norrland. Under min studenttid var det en professor, även bekant i denna kammare, som talade om att vi en gång skulle få ett nationellt spörsmål uppe i Norrland av ganska svårartad beskaffenhet; på många håll var det enligt hans åsikt så ställt, att svenskheten hade svårighet att hävda sin ställning gent emot finskheten. Jag tror numera icke så blint på auktoriteter, som jag gjorde under min ungdoms- och studenttid, men jag kan dock icke blunda för att det icke är nyttigt för svenskheten i Norrland att den finska arbetskraften allt för mycket gynnas på den svenska arbetskraftens bekostnad, såsom nu i stor utsträckning sker.

Ang. skatteplikt för vissa därifrån nu fritagna utlänningar.
(Forts.)

Således, här finnes icke någon annan synpunkt, som talar till förmån för utskottets ståndpunkt i frågan, än att det bleve rätt besvärligt att få ut skatten av de utländska arbetarna. Möjligen finnes dock en utväg, vars användning icke är så värst svår, för att garantera skattens utbetalning, nämligen att låta arbetsgivarna svara för densamma. Det är naturligtvis detta som man i grund och botten är rädd för; man vill icke låta det gå den vägen att göra arbetsgivarna ansvariga för skatten. Det bör dock icke erbjuda sig för stora tekniska svårigheter att gå fram på denna väg för Kungl. Maj:t. Arbetsgivaren kan mycket väl innehålla det skattebelopp, som den utländska arbetaren bleve skyldig att betala, innehålla det på den utländska arbetarens lön. Det kan i vissa fall bli besvärligt och betungande för arbetsgivaren, ja, det blir det säkerligen, men då nu alla måste liksom utskottet erkänna det principiellt oriktiga, det orättfärdiga i att svenska arbetare skola ställas ogynnsammare än utländska i konkurrensen på arbetsmarknaden, anser jag, att detta bekvämlighetsskäl icke bör tillmätas alltför stor betydelse.

På grund av vad jag sålunda anfört ber jag få yrka bifall till andra kammarens beslut och tillstyrka

att första kammaren måtte biträda andra kammarens beslut och i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

1) dels utredning, huruvida och under vilken form utlänningar, som i Sverige åtaga sig eller utföra arbete, utan att enligt hittills gällande föreskrifter vara här i landet underkastade inkomstbevällning eller bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, böra åläggas skatteplikt till stat och kommun;

2) dels utredning, huruvida och i vilken form en förordning, som reglerar dessa arbetares vistelse i riket, är behöfvlig;

samt att härefter för riksdagen framläggas de förslag, vartill utredningen må giva anledning.

Herr Hjärne: Jag vill visst icke instämma i den argumentation, som den föregående talaren framfört, och vill heller icke inlåta mig på frågan, huruvida import av galiziska arbetare kan vara nödvändig för vår betodling i Skåne, eller på några andra frågor, som sammanhånga med förhållandena mellan arbetare och arbetsgivare. Det skulle föra för långt och jag anser icke heller, att det bör inverka på första kammarens behandling av detta ämne.

*Ang. skatte-
plikt för vissa
därifrån nu
fritagna ut-
länningar.*

(Forts.)

Jag fäster mig huvudsakligen vid själva principen, och då kan jag icke undgå att anmärka att utskottet självt ansett det vara konsekvent att för den inkomst, utlänningar, tillhörande ifrågavarande kategori, här i landet förvärva, skatt verkligen erlägges. Sedermera har utskottet påpekat de svårigheter, som möta för att bestämma huru denna skatt skall vara beskaffad, huru den skall uttagas o. s. v. Men just det, att sådana svårigheter föreligga, tyckes mig snarare skäl för att utredning företages. Vad åter den andra punkten beträffar, har utskottet åberopat, att saken redan vore föremål för behandling av Kungl. Maj:t. Det är nu visserligen sant, men dock icke från alldeles samma synpunkt, som nu är i fråga, och dessutom är det så länge sedan riksdagen i detta ämne skrev till Kungl. Maj:t och något vidare resultat av denna framställning har man sedermera egentligen icke sett.

Nu är visserligen sant, att man icke bör i onödan besvära Kungl. Maj:t med oupphörliga skrivelser i samma ämne, men då nu i alla fall andra kammaren fattat beslut i detta ämne, och jag icke kan se något skäl, varför första kammaren skulle just under nuvarande omständigheter, då saken kan ha sin särskilda betydelse, gå mot andra kammarens i denna fråga fattade beslut, som till ingenting vidare förpliktar i avseende å importen av utländska arbetare, ber jag att för min del få tillstyrka, att första kammaren biträder det beslut, som fattats av andra kammaren.

Herr H a m m a r s k j ö l d: Det är mycket riktigt, att utskottet erkänt, att utländska arbetare böra skatta likaväl som de svenska och icke vara i gynnsammare ställning än dessa. Men såsom redan föregående talare omnämmt, möter det synnerligen stora svårigheter att taga ut denna skatt. De utländska arbetarna komma ju vanligtvis på våren, arbeta under sommaren och skicka hem till sina hemmavarande vad de förtjäna samt resa på hösten tillbaka till hemlandet, innan ännu tiden för skatteuppbörden har kommit. Det är då synnerligen svårt att tänka sig, huru man skall taga ut skatt av dem. Man lär väl icke kunna skicka debetsedeln efter till Galizien och taga ut pengarna där. Så säger herr Olsson: man kan taga ut dem av arbetsgivarna. Ja, men man vet för det första icke, huru stor skatten skulle vara, förrän myndigheterna på hösten uppgjort taxeringen. Skall man då på förband bestämma viss skatt, som varje utländsk arbetare bör erlägga? Det är ett sätt, men ett ganska godtyckligt sätt synes mig. Och vem skall betala, när en arbetare arbetat på ett ställe under en vecka och en annan vecka på annat ställe? Vilken arbetsgivare skall betala? Är det den förste, eller vem skulle det vara? Det är icke lätt att reda upp denna sak. Herr Hjärne erkände, att det visserligen finnes svårigheter, men tycktes tänka att, såsom det gamla ordspråket säger, svårigheter äro till för att övervinnas, och vad utskottet icke givit anvisning på, det kan Kungl. Maj:t utan större svårighet göra. Jag tror dock, att det även för Kungl. Maj:t skall bliva en ganska hård nöt att knäcka.

Herr Olsson har uppehållit sig särskilt vid att svenska arbetare komme i ogynnsammare ställning än de utländska. Om jag kunde tro att, under den brist som råder på arbetare särskilt ifråga om betodling, importen av utländska arbetare medför ett öres sänkning i svenska arbetares avlöning, då skulle jag vilja fästa avseende vid det uttalande, som gjordes av herr Olsson, men det har ingalunda blivit uttalat.

Ang. skatteplikt för vissa därifrån nu fritagna utlänningar.

(Forts.)

Såsom även erinrats, har riksdagen en gång redan skrivit i en liknande fråga, men något förslag har ännu icke kommit från Kungl. Maj:t. Nu tyckte herr Hjärne, att man bör kunna giva Kungl. Maj:t en påminnelse genom en ny skrivelse. Jag vill dock hemställa, då vi veta huru riksdagen skickar den ena skrivelsen efter den andra till Kungl. Maj:t där de hopas i hög och där framställningar om lagförslag och allt möjligt ligga i stora högar utan att Kungl. Maj:t hinner att behandla dem: är det nu lämpligt, att vi skola öka dessa högar med en ny skrivelse i ett ämne, varom riksdagen skrivit förut? Jag kan icke finna det lämpligt och hemställer att kammaren bifaller vad utskottet föreslagit.

Herr Olsson, Oscar: Jag vill endast i korthet svara på den anmärkning som herr Hammarskjöld gjorde, att man inte vet hur stor skatten skall bli. Skatten kan ju beräknas efter den gällande skattesatsen för året. Men det är icke huvudsaken, utan huvudsaken, som också herr Hjärne påpekade, är, att här är ett förslag framställt från andra kammaren som ovedersägligen är rättvist, att vissa svårigheter finnas för att detta krav skall kunna tillfredsställas, men att det lämpligaste sättet att få reda på huru stora svårigheterna äro, är att begära att Kungl. Maj:t låter utreda saken.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de i avseende å föreliggande utlåtande framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och biträda andra kammarens i ämnet fattade beslut; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 5 och biträder andra kammarens i ämnet fattade beslut, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej bifalles utskottets hemställan.

*Ang. skatte-
plikt för vissa
därför nu
fritagna ut-
lännningar.*

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna ha-
va utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 31.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts den 12 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 6, med anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förvärv för statens räkning av ön »Jungfrun» i Kalmar-sund såsom fridlyst nationalpark; samt

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av arbete i det fria för tvångsarbets-fångar och straffångar,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts den 12 och 14 i denna månad bordlagda utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i förordningen angående befäl å svenska handelsfartyg m. m. den 29 mars 1912, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och som andra kammarens i ämnet fattade beslut således icke blivit oförändrat antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet återlämnas till andra kammaren för vidare behandling.

*Ang. semester
åt arbetare
m. fl. vid stats-
förvaltningen
anställda per-
soner.*

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 12 och 14 innevarande augusti bordlagda utlåtande nr 9, i anledning av andra kammarens beslut angående friherre Palmstiernas motion, nr 69, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående semester åt arbetare och med dem likställda personer med stadigvarande sysselsättning vid statsförvaltningen.

I motion inom andra kammaren, nr 69, hade friherre *Palmstierna* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en planmässig utredning angående beredande av viss tids tjänstledighet med bibehållna löneförmåner (semester) åt arbetare och med dem likställda, vilka hade stadigvarande sysselsättning vid statsförvaltningen, samt att Kungl. Maj:t, i den mån riksdagens medverkan krävdes för beredande av dylik ledighet, ville för riksdagen framlägga de förslag, vartill densamma kunde föranleda.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket motionen överlämnats för förberedande behandling, hade hemställt, att andra

kammaren ville för sin del besluta en skrivelse av samma innehåll som motionens hemställan. Sedan andra kammaren bifallit utskottets förslag, hade ärendet överlämnats till första kammaren, som hänvisat detsamma till förberedande behandling av dess andra tillfälliga utskott, vilket i föreliggande utlåtande på återopade grunder hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt måtte kunna beredas viss tids ledighet med bibehållna löneförmåner (semester) åt arbetare och med dem likställda, vilka ägde full och stadigvarande samsättning vid statsförvaltningen, samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde förordas.

*Ang. semester
åt arbetare
m. fl. vid stats-
förvaltningen
anställda per-
soner.*

(Forts.)

Herr H a m m a r s t r ö m: Utskottet har visserligen varit enigt i detta sitt utlåtande, men jag kan icke neka, att det förefaller mig, som om utlåtandet ändå kunde inbjuda till åtskillig kritik och det av den art, att kammaren ändå kan antagas ställa sig något betänksam, innan kammaren bifaller utskottets hemställan.

Utskottet har bifogat till sitt utlåtande och återopat en P. M. av en ledamot i socialstyrelsen, i vilken P. M. bland annat framhålles, »att det ur folkhälsans och den sociala trevnadens synpunkt skulle vara av mycken betydelse, därest fabriksarbetare o. d. i större utsträckning kunde beredas någon tids sommarledighet». Och detta är väl ett uttalande, som jag gissar ingen vill bestrida riktigheten utav. Men i denna P. M. framhålles också, »att hela frågan om arbetarsemester ännu i stort sett står på förberedelsens stadium såväl i vårt land som i utlandet, såväl för privatindustriens arbetspersonal som för arbetare i det allmänna tjänsten». Under sådana förhållanden ligger väl den slutsatsen nära till hands, att man icke redan på detta stadium kan vara färdig med ett omdöme, i vad mån det kan vara möjligt och lämpligt, att staten går i spetsen och inför en sådan anordning för sina arbetare i gemen.

Utskottet har också, efter att hava framhållit, hurusom frågan om semester åt arbetare på senare tid trängt sig fram på både statens, kommunernas och de enskildas arbetsområden, nödgats konstatera, att utskottet icke varit i stånd att lämna någon fullständig redogörelse för huru långt man hunnit inom den enskilda industrien och inom kommunalförvaltningen beträffande frågans lösning. Vad beträffar de i statens tjänst anställda arbetarna kan utskottet endast hänvisa till 1913 års riksdags beslut angående rätt till semesterledighet för vid flottans varv anställda daglönare. Detta är nu i huvudsak allt, som utskottet har att återropa sig på, men icke förty är utskottet färdigt att uttala ett ganska bestämt omdöme om, att principen om semester för statens arbetare bör genomföras, churuval utskottet icke kan förorda biträdande av andra kammarens beslut i allo

Ang. semester
 åt arbetare
 m. fl. vid stats-
 förvaltningen
 anställda per-
 soner.
 (Forts.)

utan föreslår åtskilliga inskränkningar däri. Men själva grundprincipen fastslår dock utskottet på en som mig synes skäligen svag motivering, och detta ehuru utskottet beaktat, vad även i socialstyrelsens P. M. är framhållet, den stora räckvidd frågan har ej blott för staten utan även både för kommunerna och för den privata industrien. I promemorian framhålles särskilt, att »staten icke bör utan starka skäl genom beviljande av väsentligt större förmåner utöva ett tryck på arbetsmarknaden, som kan giva anledning till svårigheter för de, i olikhet med de affärsdrivande verken, av konkurrenshänsyn mot in- och utland bundna privata företagarna».

Kommer man så sedermera till utskottets kläm, så finner man emellertid, att utskottet där icke intagit samma deciderade ställning. Man skulle ju väntat, att efter den anförda motiveringen utskottet skulle hemställt om utredning på vad sätt eller möjligen i vad mån semesterförmånen skulle kunna beviljas, men i stället säger utskottet, »huruvida och på vad sätt någon semester må kunna beredes». Det vill sålunda synas, som om motivering och kläm icke skulle stå i synnerlig god överensstämmelse, och det är ju alltid en betänkelig sak. Därtill kommer dock vidare, vad utskottet också beaktat, att uppslaget i en sådan fråga väl knappt borde komma från riksdagen. Utskottet säger därom: »Enligt utskottets uppfattning borde initiativet i föreliggande fråga, liksom då det gällde semester åt flottans varvsarbetare, lämpligast hava utgått från vederbörande arbetsledning samt framställning i ämnet därefter, om så ansetts skäligt, av Kungl. Maj:t förelagts riksdagen.»

Jag kan icke finna annat än, att utskottet i och med denna anmärkning varit inne på en riktig tankegång, ehuru utskottet icke fasthållit den, och jag tror också, att det vore klokast, om kammaren i sitt beslut anslöte sig till detta utskottets uttalande.

Jag skall därför anhålla att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Friherre De Geer, Fabian: Det är nog såsom den föregående talaren yttrade, att man bör vara betänksam, innan man går in på den väg, som nu utskottet har föreslagit. Utskottet har vänt och vridit på frågan på alla möjliga sätt och undersökt om de nya krav på förbättring i sin ställning, som arbetarna här framställa, vore skäl att på något sätt understödja. När man då funnit, att staten redan har slagit in på den vägen och beviljat sina stadigvarande arbetare inom flottans varv semester, och det är under utredning på andra ställen att skaffa arbetarna semester, har man ansett det vara skäl att göra allt på en gång och ordna så, att det bleve likställighet vid alla statens verk. Det är ju givet, att det kommer att inverka på andra arbetsgivare. De måste då även giva semester åt sina fast anställda arbetare, men den saken är redan påbörjad, då den bättre situerade industrien inom detta land redan skaffat semes-

ter åt sina fast anställda arbetare, och så småningom kommer den saken att arbeta sig fram. Det är väl icke sagt, att det blir så stor ekonomisk fara att göra det, ty om semestern användes rätt, borde arbetsintensiteten bli större hos arbetarna; och ännu en sak — om staten såsom arbetsgivare ställer det bra för sina arbetare, har man förhoppning, att de skola känna sig lyckligare och bättre och mindre fällna för att deltaga i strejker och sådant. Jag tror, att då man redan trätt in på den vägen, är det skäl att ordna ett förhållande, som ändå kommer att inträffa, och staten torde i detta fall böra uppträda såsom mönsterarbetsgivare.

*Ang. semester
åt arbetare
m. fl. vid stats-
förvaltningen
anställda per-
soner.*

(Forts.)

Med anledning av vad jag nu yttrat och på de skäl som utskottet anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Klefbeck: Då jag haft förmånen deltaga i behandlingen av detta ärende, skall jag be att få yttra ett par ord.

Jag är tacksam mot den förste ärade talaren för det värdiga sätt, varpå han förde sin kritik, men jag är icke lika tacksam för det slut, vartill han kom. Det synes mig, att han icke, ehuru som sagt hans kritik i form var hovsam, gjort rättvisa åt utskottet. Han säger att utskottet icke förebragt någon egentlig motivering för sin ståndpunkt annat än den, att riksdagen förra året medgav semester åt daglönare vid flottans varv. Om den ärade talaren något noggrannare genomläst betänkandet skulle han hava funnit åtskilligt där dessutom. Han uppläste själv en sats ur promemorian, som utskottet icke annat än till en viss grad kan sägas ha gjort till sin, då utskottet blott hänvisar till den; men denna sats innehåller dock, att det ur folkhälsans och den sociala trevnadens synpunkt är av mycken betydelse, därest fabriksarbetare och dylika beredas någon tids sommarledighet. Utskottet är inne på samma tankegång, när det i sin motivering på sid. 3 säger, att omsorgen om arbetarnes bästa »skall hos dessa skapa mera trevnad i och intresse för arbetet, binda dem med starkare band vid sin anställning och därmed tillförsäkra statens verk en fast och kvalificerad arbetarstam». Det är, synes mig, ett mycket kraftigt talande skäl för den ståndpunkt utskottet intagit. Vidare ber jag att få påminna om att detta riksdagsbeslut förra året dock har en viss principiell betydelse, ty då medgav ändå riksdagen semester åt en del i statens tjänst anställda arbetare; och då vi nu anhölla om att Kungl. Maj:t skulle utreda, huruvida semester måtte kunna beredas åt arbetare i statens tjänst, hänger det på det sättet samman med motiveringen, att vi i motiveringen sagt att den princip som riksdagen godtog 1913 nu vore fråga om att överföra på andra närbesläktade områden inom statens verk. Och det kan ju tänkas mycket väl att, även om riksdagen för en särskild kategori utav statsarbetare har beslutat denna förmån, det dock icke eo ipso skulle vara klart att

Ang. semester
åt arbetare
m. fl. vid stats-
förvaltningen
anställda per-
soner.

(Forts.)

samma förmån skulle vara gällande för alla övriga och att därför utskottets »huruvida» är fullt berättigat.

Vad sedan beträffar den invändning den förste talaren gjorde om att initiativet borde utgå från arbetsledningen eller Kungl. Maj:t, har utskottet velat påvisa denna väg såsom den kanske närmast till hands liggande, men utskottet har också varit livligt övertygat om — ehuru detta icke inkommit i motiveringen, men dock varit föremål för mycken diskussion och jag tror full enighet inom utskottet — livligt övertygat om, säger jag, att det skulle vara staten synnerligen värdigt att på detta sätt visa, att den vill gå till mötes anspråk från arbetarsidan, som man icke kan anse vara annat än i viss mån berättigade. Redan detta att en arbetsgivare själv villigt tager ett initiativ och på det sättet visar omvårdnad om sina arbetare, måste ju verka i hög grad befordrande i den riktning, som jag enligt utskottets motivering i det föregående anført, nämligen att binda dem vid och intressera dem för det statens verk, inom vilket de blivit anställda. Då riksdagen förra året beviljade statens tjänare, om jag så får kalla dem, vid flottans varv denna förmån, synes det mig vara ett utslag av rättvisa, att man går helt blygsamt vidare på det sätt utskottet föreslagit beträffande dessa arbetare. Och jag vill i detta hänseende betona i huru många avseenden första kammarens tillfälliga utskott begränsat den utredning andra kammarens utskott för sin del antagit. Det har för oss inom vänstersidan varit förenat med åtskillig självuppgivelse att kunna gå med på alla dessa inskränkningar, men vi hava gjort det, då vi funnit att inom utskottet fanns ett så varmt intresse för den sak, som här är framförd.

Första kammaren har ju för övrigt i kväll gång på gång visat utslag av sitt goda hjärta, har givit rundliga löner åt militärer vid krigstjänstgöring och emot ett enhälligt bankoutskotts avstyrkande beviljat pensioner åt åtskilliga lantmätare. Jag vill hoppas att kammaren fortfarande är vid samma goda humör, om jag så får säga, och bifaller utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Ja, i denna fråga måste man ställa sig ganska betänksam just med hänsyn till de påverkningar detta statens exempel måste medföra för näringarna i allmänhet, och jag undrar, ifall icke just under det år vi nu gå till mötes, då vi med säkerhet få bevittna att det enskilda näringslivet kommer att tvingas till kanske kortare eller längre arbetsledighet, det stora problemet kommer att stå emellan huruvida denna ledighet kan ske med bibehållande av nuvarande löner eller icke. Det torde vara skäl att man inför detta stora ovissa ställer sig betänksam, om just detta året är det rätta att börja att slå in på denna sak. Vilken arbetsgivare unnar ej sina arbetare det bästa och vilken önskar ej att dem måtte

beredas möjlighet att få sådan ledighet; men vi ha ej sett, om det är oss beskärt att kunna ställa det så för landets samtliga arbetare, ty det blir slutliga följden därav eller om vi kunna göra det med åt dem bibehållna löneförmåner. Av den anledningen instämmer jag i avslagsyrkandet.

*Ang. semester
åt arbetare
m. fl. vid stats-
förvaltningen
anställda per-
soner.*

(Forts.)

Herr Cavalli: Vi befinna oss ånyo inför en av dessa frågor, som nog av största antalet utav kammarens ledamöter torde betraktas såsom ganska obetydliga och små. Det är så långt ifrån att detta är förhållandet, att det är alldeles tvärt om. Det förhåller sig, med vår riksdagsordnings bestämmelser om de tillfälliga utskotten och deras förslag så, att dessa förslag icke uppmärksammas tillräckligt. De äro i regeln mycket farligare att gå med på än de stora ständiga utskottens, där positiva och klara förslag avgivas och då man vet vad saken gäller; när det är fråga om ett tillfälligt utskott, går man i regeln ganska ofta ut i det blå.

Här föreslås av ett tillfälligt utskott ett beslut om ett abstrakt uttalande som har påföljder i konkreta fall av en räckvidd, varom man icke nu har någon föreställning eller åtminstone en mycket ringa sådan, då man går att fatta beslut. Och sedan när saken kommer före, när det positiva förslaget framlägges, då är man bunden och då heter det att vi redan antagit detta, det är endast en naturlig konsekvens av det beslut som förut fattats, och man har blott att säga ja och amen till det förslag som föreligger. Detta är ena sidan av saken.

En annan sida är den, att man bör icke gärna sträcka ut riksdagens initiativ på det rent administrativa området. Vore det så att de administrativa myndigheterna vore kända för eller givit prov på att icke tänka på sina underlydande eller tillvaragta deras intressen, skulle det ju kunna finnas ett visst fog eller mera fog att gripa in i administrationen. Men det lär man ej kunna förebrå senare tiders ministärer, vilken politisk färg de än haft, att de icke tänkt på sina underlydande, åtminstone så vitt jag vet. Där har jag den andra principiella anledningen, varför jag anser det svårt att biträda det föreliggande förslaget. Det finnes näppeligen något annat skäl för denna sak än det en talare anförde, då han, såsom han gjort många gånger förut, vädjade till vårt goda hjärta, han gjorde det väl, emedan han, såvitt jag kan bedöma, själv har ett mycket gott hjärta. Men jag vädjar till eder, mina herrar: ni sitta väl icke här för att giva prov på edra goda hjärtan utan snarare för att bevisa eder klokhet och förtänksamhet ej minst på det ekonomiska området.

Med dessa få ord har jag antytt varför jag, om det skulle gå till votering, icke kan biträda det föreliggande förslaget utan biträder yrkandet om avslag.

Herr Klefbeck: Jag ber kammaren om ursäkt att jag replikerar, men jag anser mig icke kunna underlåta det.

Ang. semester
åt arbetare
m. fl. vid stats-
förvaltningen
anställda per-
soner.
(Forts.)

Herr Lindblad talade först om att, om vi slå in på den här bogen, har staten givit exempel, som sedan skulle inverka på det enskilda näringslivet. Jag vill häremot endast påpeka vad utskottet säger alldeles tydligt, eller att utskottet icke vill på något sätt giva anvisning i den riktningen, utan uttryckligen betonar, att det måste överlämnas åt den enskilde arbetsgivaren att med sina arbetare överenskomma i denna angelägenhet. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på huru redan i en hel mängd enskilda industrier fastslagits semester åt arbetare, så att såsom förhållandena nu äro, gå de enskilda arbetsgivarna i många fall före, och det skulle väl vara staten mest värdigt att den ginge före.

Herr Lindblad frågade också, om vi anse detta året vara det rätta att gå med på en sådan här skrivelse. Jag vill just säga, att är det något år, som är det rätta, skulle det väl vara detta år, ty nu ställas på vår arbetande ungdom — det är ju de som i alla fall bilda den ojämförligt största delen av mobiliseringsstyrkan — större krav än någonsin förekommit i vårt land, jag höll på att säga under hundra år, och att då visa att man ömmar för deras ställning i det vanliga civila livet, tycker jag är en synnerligen lyckligt funnen tid.

Beträffande vad herr Cavalli anförde om den utomordentligt stora räckvidd, förslaget innebure, har jag redan delvis bemött det genom vad jag förut sagt gentemot herr Lindblad. Jag skall dock ytterligare be att få påminna om, hurusom här i motiveringen gjorts en hel mängd inskränkningar. Så säges det t. ex. att den föreslagna ledigheten skulle avse blott sådana arbetare, som ha *full* sysselsättning i statens tjänst; vidare endast sådana arbetare, som varit under minst fyra år anställda i statens tjänst. Åtskilliga andra inskränkningar förekomma dessutom, inskränkningar, vilka åstadkomma, att de arbetarskaror, den föreslagna skrivelsen omfattar, faktiskt icke kunna vara så synnerligen stora. Slutligen mynnar vårt förslag ut i en skrivelseanhållan, som inledes med det där »huruvida» och som således, såvitt jag förstår, icke är på det sättet bindande för kammarens blivande ståndpunkt, som en mer positiv framställning skulle vara.

Herr Cavalli talade till sist om att initiativet till ett sådant företag borde utgå från arbetsledningen och Kungl. Maj:t. I mitt första anförande berörde jag den sidan av saken något och jag vill nu blott tillägga, att om statsmakterna icke vidtaga någon åtgärd i antydd riktning, blir det, förstås, fackföreningarna, som skola göra det, och i sådant fall skall det hela kämpas fram och stridas fram. Det förefaller mig oändligt mycket lyckligare, om det kunde gå på en annan väg. Då herr Cavalli vädjade till vår klokhet och vår förtänksamhet och manade oss att se till, att icke det goda hjärtat löpte undan med vår plikt mot klokheten och förtänksamheten, vill jag också säga, att, såvitt jag förstår, är just en åtgärd i den före-

slagna riktningen synnerligen klok och förtänksam, emedan den, såsom jag förut antytt, i så hög grad som knappt någonting annat bidrager till att vi i våra viktigaste statstjänare, även på arbetarstadiet om jag så får säga, erhålla en så duglig och vid verket fast bunden arbetarstam, man kan önska.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

*Ang. semester
åt arbetare
m. fl. vid stats-
förvaltningen
anställda per-
soner.*

(Forts.)

Friherre De Geer, Fabian: En ärad talare har här sagt, att de tillfälliga utskotten vore farliga, och att man nog borde se upp med att de icke satte i gång skrivelser, som kunde föranleda stora och märkliga ting. Det kan ligga en viss sanning i detta, men när de tillfälliga utskotten nu finnas och skrivelser till dem hänvisas, behandla utskotten dessa skrivelser på det sätt de finna vara riktigt och framlägga sedan de förslag, varvid de stanna; och mot detta kan ju icke något vara att anmärka.

Jag kan mycket väl hålla med om, och jag tror, att det är så, att de tillfälliga utskotten många gånger satt i gång saker, som ha en stor räckvidd, men de ha många gånger satt i gång saker med en god räckvidd, goda saker.

Vidare, i avseende å vad herr Lindblad sade, att staten skulle giva ett exempel av stor betydelse, så är ju detta sant, men exemplet är redan givet och de enskilde ha också redan börjat på samma sätt. Semester åt fast anställda, goda arbetare såväl inom staten som inom den enskilda tjänsten, kommer i alla fall att arbeta sig fram, vare sig riksdagen skriver eller icke; och när man kan säga, att det finnes fog för förslaget — och enligt erhållna upplysningar många arbetsgivare, anse detsamma icke medföra någon fara liksom ej heller några större ekonomiska uppoffringar — så tror jag, att det är klokare att riksdagen skriver än att den avslår utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Blott ett par ord till bemötande av herr Klefbeck. Han har ju, visserligen mycket vackert och klart ådagalagt, att utskottets betänkande är konstruerat så bestickande, att det skulle locka riksdagen till denna utredning. Det är det gamla vanliga: först taga ett finger och sedan hela handen, hela handen då motsvarande hela vårt näringsliv. Min övertygelse är nämligen den, att varken vårt jordbruk eller våra näringar i allmänhet ännu tåla vid en sådan lagstadgad ledighet med bibehållna avlöningar. I sådant fall finge man lov att sätta avlöningarna lägre, men vi sågo häromdagen, hurusom riksdagen tvärtom var beredd att på enskilda motionärers framställning votera högre avlöningar åt en kår, där det alltid finns flera sökande än platser, och detta ett år, då dessa ifrågasvarande arbetare kanske äro de enda i hela landet, som äro tillförsäkrade att icke ryckas från sitt arbete och som icke drabbas av tvungen mobilisering utan alltid hava sitt arbete och, framför allt, äro säkra om sin lön.

Det är detta, som är så betungande för det allmänna näringslivet, att staten redan föregår med så pass liberala exempel, att den

Ang. semester
åt arbetare
m. fl. vid stats-
förvaltningen
anställda per-
soner.

(Forts.)

enskilde arbetsgivaren får taga sig allt starkare funderare, huru han skall kunna följa med.

Herr Klefbeck framhöll, att det icke vore meningen att giva semester förr än arbetarna varit i statens tjänst under minst fyra år. Då vill jag säga, att det inom jordbruket kan finnas personer, som varit trettio å fyrtio år i tjänst, vilka likväl icke ens de kunna få åtta dagars sammanhängande ledighet, icke i regel åtminstone. Kraven äro nämligen nu samtidigt sådana, att det endast gäller att få kortare arbetstid, men höjda löner; och huru vilja herrarna driva upp jordbrukets *avkastning* högre än vi i närvarande stund kunna åstadkomma. Inom industrien råder ett annat förhållande; där är det i allmänhet ställt på styckearbete eller möjligen timpenning här och var. Och industrien är understundom rent av glad åt att bereda sina arbetare en kort tids ledighet — dock icke lagstadgad eller årligen återkommande — ty de få icke alltid avsättning för sina produkter. Det får ju jordbruket; men jordbrukets produkter betalas icke på det sättet, att det kan medföra en högre avlöning eller en minskad arbetstid.

Det är av dessa skäl jag tror, att man bör vara synnerligen betänksam; och just det instundande året blir kanske ett experimentår i och för sig, som kan klargöra dessa förhållanden bättre än vad vi sett hittills. Därför vidhåller jag, att det är klokast, att riksdagen tager sig ytterligare betänketid.

Herr Klefbeck: Blott ett par ord! Det är just den där »funderaren», som vi inom utskottet önskat, att Kungl. Maj:t skulle taga sig, för att sedan, när Kungl. Maj:t kommit till ett resultat, komma åter till riksdagen.

Det var emellertid icke egentligen detta jag ville säga. Jag ville säga, att inom utskottet ingen enda medlem, såvitt jag vet, ett enda ögonblick drömt om, att semesterförmånen skulle utsträckas jämväl till jordbruksarbetare. Vi talade tvärtom där-om, att dessa med sina sunda arbetsförhållanden icke alls vore i behov av semester, i motsats till industriarbetarne, vilka av sitt arbete vore bundna inomhus.

För övrigt ville jag säga, att om man vill yttra sig om förhållandena inom jordbruket sådana de av ålder ha varit, skulle man nästan kunna säga, att där sedan långliga tider tillbaka förekommitt en åtta dagars semester: den s. k. friveckan är nog icke den ärade talaren obekant. Detta sista betraktar jag icke såsom ett argument till styrkande av min bevisföring, utan har jag blott velat påpeka det såsom ett faktum. Vad jag förut talat om, vill jag däremot starkt framhålla, och anser jag mig med detsamma ha ådagalagt, att de farhågor, den siste ärade talaren ville väcka hos oss, icke har någon som helst grund.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med där- under framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kam-

maren, med avslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

*Ang. semester
åt arbetare
m. fl. vid stats-
förvaltningen
anställda per-
soner.
(Forts.)*

Som andra kammarens i ämnet fattade beslut således icke blivit oförändrat antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet återlämnas till andra kammaren för vidare behandling.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande i vissa fall av ansvar för krigsrisk för fartyg och last.

Justerades ytterligare fjorton protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 10,27 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.